

UiT Norges arktiske universitet

Fakultet for HSL

Negative eksistensielle konstruksjoner

En korpuslingvistisk undersøkelse av
norske ekvivalenter og russisk aspekt

Kristian Bjørklund

Masteroppgave i russisk språk og litteratur, RUS-3920, mai 2024

Innholdsfortegnelse

Forord	1
1 Innledning	2
1.1 Bakgrunn for temavalget	2
1.2 Oppgavens problemstillinger og struktur	2
2 Teori	3
3 Metode	4
3.1 Metodetype- og verktøy: Kvantitativ studie og korpuslingvistisk metode	4
3.2 Søkeprosessen	5
3.3 Begrepsavklaring	5
4 Analyse: norske ekvivalenter	6
4.1 Kjente ekvivalenter	6
4.2 Databasen: kategorier	10
4.3 Databasen: kategorier. Steg 1 i analysen	10
4.4 Databasen: hovedkategorier. Steg 2 i analysen	15
4.5 Databasen: overordnede kategorier. Steg 3 i analysen	18
4.5.1 Overordnet kategori 1: <i>Å ikke være X</i>	19
4.5.2 Overordnet kategori 2: <i>Å ikke ha X</i>	28
4.5.3 Overordnet kategori 3: <i>Å være X</i>	33
4.5.4 Overordnet kategori 4: <i>Å ha X</i>	34
4.5.5 Overordnet kategori 5: <i>Å ikke X</i>	36
4.5.6 Overordnet kategori 6: <i>Modalverb</i>	38
4.5.7 Overordnet kategori 7: <i>Imperativ</i>	43
4.5.8 Overordnet kategori 8: <i>Annen konstruksjon</i>	44
4.5.9 Sammendrag: Åtte overordnede kategorier	46
4.6 Dativ eller ikke i den russiske setningen – en forskjell?	49
4.7 Sammendrag: hele kapittelet	50

5	Bruk av modalverb	51
5.1	Konklusjon: bruk av modalverb	56
6	Russisk aspekt	57
6.1	Grammatisk profil: negative pronomer og adverb.....	57
7	Konklusjoner	60
	Referanseliste	63

Tabeller

Tabell 1.	Oversikt over norske konstruksjoner og antall eksempler	13
Tabell 2.	Frekvensen av hovedkategoriene	17
Tabell 3.	Frekvensen av de overordnede kategoriene	46
Tabell 4.	Frekvensen av de negative ordene innen underkategoriene.....	47
Tabell 5.	Frekvensen av de negative ordene innen de overordnede kategoriene	48
Tabell 6.	Antall eksempler med eller uten dativ	49
Tabell 7.	Fordelingen blant modalverbene (transitivitet).....	53
Tabell 8.	Нечего som незачем eller не надо	56
Tabell 9.	Grammatisk profil over aspektpar.....	57
Tabell 10.	Imperfektive verb og perfektive verb (med og uten было)	59

Diagrammer

Diagram 1.	Frekvensen av hovedkategoriene	17
Diagram 2.	Frekvensen av de overordnede kategoriene	46

Lister

Liste 1.	Oversikt over hovedkategoriene i databasen og antall eksempler	15
----------	--	----

Forord

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min veileder, Tore Nasset. Du har vært til uvurderlig hjelp, ikke bare til dette oppgaven, men også gjennom hele studiet. Tusen takk for stort engasjement og for at du alltid bidrar med veldig godt veiledningsarbeid og godt humør.

Jeg vil også takke Svetlana Sokolova for veldig god hjelp i oppstartsfasen av oppgaven. I tillegg setter jeg stor pris på at du vært tilgjengelig hele veien.

Sist, men ikke minst, ønsker jeg å takke hele russiskmiljøet ved UiT. Jeg har vært veldig fornøyd gjennom hele studiet. Jeg takker for noen veldig fine og trivelige år, både sammen med studenter og undervisere.

1 Innledning

Temaet for denne masteroppgaven er negative eksistensielle konstruksjoner. Disse er upersonlige infinitivsetninger. I delkapittel 1.1 forklarer jeg hva som er bakgrunnen for valget av dette temaet. I delkapittel 1.2 presenterer jeg problemstillingene, forskningsspørsmål og oppgavens struktur.

1.1 Bakgrunn for temavalget

Jeg har som student forstått at upersonlige infinitivsetninger dekker to av de mer krevende områdene for oss som lærer russisk. Det ene handler om oversettelse av upersonlige setninger med infinitiv. Det andre om valget av imperfektivt aspekt eller perfektivt aspekt. Felles for disse krevende områdene er ulikheten fra det norske språket. Spesielt har jeg hatt utfordringer med negative eksistensielle konstruksjoner:

Negative pronomen:	Мне нечего говорить 'Jeg har ingenting å si'
Negative adverb:	Мне негде жить 'Jeg har ingen steder å leve'

Det har vært vanskelig å sette slike setninger inn i et oversiktlig, forståelig system. Dette har bidratt til at jeg ønsker å fokusere på nettopp disse typene konstruksjoner. Det er så vidt meg bekjent et relativt uutforsket tema i en norsk-russisk kontrastiv sammenheng. Det har dermed stor nytteverdi ikke bare for meg selv, men også forhåpentligvis for andre. Videre i innledningskapittelet ser vi på oppgavens problemstillinger og gir en oversikt over dens struktur.

1.2 Oppgavens problemstillinger og struktur

Formålet med masteroppgaven er å finne fremgangsmåter og mønstre som gjør det mindre krevende å oversette og forstå de negative eksistensielle konstruksjonene. De to nevnte utfordringene, oversettelse av upersonlige setninger med infinitiv og valget av russisk aspekt, danner grunnlaget for oppgavens problemstillinger:

1. Hvilke norske ekvivalenter svarer til de russiske konstruksjonene?
2. Hva brukes mest av imperfektivt verb eller perfektivt verb?

I kapittel 3 *metode* skal jeg redegjøre for hvilken type studie og hvilke metoder som brukes i analysene av problemstillingene. Disse velges med utgangspunkt i hva som er relevant for å oppnå oppgavens formål. Søkeprosessen for datainnsamlingen skal jeg se på og beskrive nærmere.

I kapittel 4 *analyse: norske ekvivalenter* skal vi ta utgangspunkt i den første problemstillingen. Vi deler analysen i to deler. I første del ser på hvilke kjente ekvivalenter som står i ordbøkene. I siste del ser vi på vår egen database og danner kategorier av norske konstruksjoner med fellestrekk. Denne delen består av tre steg: finne konstruksjoner, danne hovedkategorier og lage overordnede kategorier. Disse forskningsspørsmålene skal vi diskutere i de ulike stegene:

Steg 1: Hvilke norske konstruksjoner finnes?

Steg 2: Hva er de mest brukte norske konstruksjonene?

Steg 3: Er det en sammenheng mellom russisk negativt ord og norsk konstruksjon?

I kapittel 5 *Bruk av modalverb* skal vi se nærmere på bruk av modalverb. Vi tar utgangspunkt i hvordan transitivitet påvirker setningenes betydning. Vi diskuterer og en hypotese om at russisk intransitivt verb uten tillegg (f.eks. objekt eller preposisjonsledd) ikke svarer til modalverb.

I kapittel 6 *analyse: russisk aspekt* skal vi litt nærmere den andre problemstillingen. I denne analysen ser vi på fordelingen mellom aspektene blant eksemplene og lager en grammatisk profil. Vi ser også på bruk av aspekt sammen med fortidsform *было* 'det var'. Vi diskuterer følgende forskningsspørsmål:

Del 1: Er det en sammenheng mellom russisk negativt ord og aspekt? Hvilket aspekt brukes mest?

2 Teori

Det er lite norsk forskning på den negative eksistensielle konstruksjonen. Derfor er det lite å bygge analysen av de norske ekvivalentene på, men vi skal på bakgrunn av dette ta utgangspunkt i kjente konstruksjoner fra ordbøkene.

3 Metode

Denne masteroppgaven er en kvantitativ studie med korpuslingvistisk metode. I dette kapitlet presenterer jeg korpuset, i tillegg til hvordan dataene til databasen er valgt ut i søkeprosessen. Først skal jeg i delkapittel 3.1 redegjøre for hva en kvantitativ studie og korpuslingvistisk analyse innebærer. I delkapittel 3.2 presenterer jeg søkeprosessen i korpuset. Dette inkluderer blant annet hvordan databasen er bygget opp og en detaljert oversikt over fremgangsmåten for søk i RuN-korpuset.

3.1 Metodetype- og verktøy: Kvantitativ studie og korpuslingvistisk metode

Kvantitative studier har som formål å kunne vise data i form av tall og statistikk med et mål om å vise en tendens. Det kan stilles spørsmål om utbredelse av noe, sammenhenger mellom noe, årsak eller virkning (Bjørnnes, nettside, 2019). Fundamentet i kvantitative tilnærminger er at en hypotese kan avvises eller bekreftes. Ved datainnsamling anvendes standardiserte metoder og det er stringente krav til struktur og presisjon (Abelsen, nettside, NSDM).

Metoden oppgaven skal bygges på er korpuslingvistisk. Det vil si at det for det første brukes korpus for å samle data. Ifølge Nessel & Janda (2014: 3) er korpus er søkbare digitaliserte tekstsamlinger som ofte er kvalitetssikret for å få et korrekt og representativt språk. De gir lingvister stor tilgang på datamengder, som videre gjør datainnsamling raskt og presist. Vi kommer til å benytte oss av RuN-korpuset.¹ Dette er et parallelkorpus med en samling av utvalgte tekster på ti språk. Denne samlingen inkluderer tekster fra forskjellige forfattere og oversettelser av dem. Merk at bak hvert eksempel står setnings-ID. Denne viser sidetall og forfatterens initialer.

I analysekapittel 6 *russisk aspekt* benytter vi oss av en korpuslingvistisk metode kalt «grammatiske profiler». Janda & Ljaskinskaja (2011: 1) definerer «grammatisk profil» som «den relative frekvensdistribusjonen til et ords bøyingsformer i et korpus». For denne oppgaven er imidlertid ikke alle de ulike bøyingsformene til et ord relevant. Vi vet allerede at vi har med infinitivsetninger å gjøre. Derfor bruker vi «grammatisk profil» i en vagere betydning. Vi skal i kapittel 6 se på den relative frekvensdistribusjonen mellom aspektpar av

---

¹ RuN-korpuset er utviklet under prosjektleder Atle Grønn i perioden 2008-2010 med mål om «å bygge bro mellom forskning og undervisning innen russisk kontrastiv lingvistikk og oversettelsesstudier». Det er tilgjengelig via nettsiden til UiO, men krever adgang fra UiO. Se <https://tekstlab.uio.no/glossa2/run> For oversikt over tekster og forfattere, se [RuN corpus text overview \(nevmenandr.net\)](http://RuN.corpus.text.overview.nevmenandr.net)

infinitiver i negative eksistensielle konstruksjoner.

For å finne relevante kvalitative data i henhold til korpuslingvistisk metode, skal vi se på visse inklusjons- og eksklusjonskriterier i søkeprosessen.

3.2 Søkeprosessen

Måten jeg har gått fram på i RuN-korpuset går vi igjennom her. Dataene er kommet fram til ved utvidet søk i korpuset på alle de ulike måtene konstruksjonen er bygd opp på. Jeg lister alle disse måtene nedenfor:

- (1) Negative pronomen i oblike kasus uten preposisjon + verb (infinitiv)
  - нечего, нечему, нечем
- (2) Verb (infinitiv) + negative pronomen i oblike kasus uten preposisjon
  - нечего, нечему, нечем
- (3) Negative pronomen i oblike kasus med preposisjon + verb (infinitiv)
  - не (из-за / из) чего, не на что, не за чем, не (о, об, на) чем
- (4) Verb (infinitiv) + negative pronomen med preposisjon
  - не (из-за / из) чего, не на что, не за чем, не (о, об, на) чем
- (5) Verb (infinitiv) + negative adverb
  - Некогда, негде, незачем, некуда, неоткуда
- (6) Negative adverb + verb (infinitiv)
  - Некогда, негде, незачем, некуда, неоткуда

For å få med relevante eksempel har jeg valgt en avstand på maksimum seks ord mellom verb og infinitiv, uansett ordstilling. En lengre avstand vil gi mer støy og irrelevante eksempler. Negative pronomen med preposisjon er en fast konstruksjon og har derfor en avstand på én mellom seg (f.eks. не с кем). Alle eksempler er lastet ned i Excel og samlet sammen inn i en database for videre bearbeiding. Etter manuell kvalitetssjekk av eksemplene er det 372 eksempler.

3.3 Begrepsavklaring

I oppgaven kommer jeg til å bruke de negative pronomene нечего, некого som en samlebetegnelse for alle kasusene. Dette gjelder også når de har en preposisjon som en del av seg: не с кем, не о чем. Det gjelder imidlertid ikke некто og нечто. Disse har andre betydninger og er ikke relevant for denne oppgaven.

4 Analyse: norske ekvivalenter

I dette kapitlet skal vi undersøke de norske ekvivalentene til de russiske negative ordene. Vi deler analysen inn i to deler. Først tar vi for oss konstruksjoner som er kjente og lette for studenter å finne i ordboka. Deretter ser vi på vår egen database. Vi deler analysen av denne inn i tre steg. I første steg finner vi konstruksjoner med likheter. I andre steg setter vi sammen de mest brukte konstruksjonene og danner hovedkategorier. I tredje steg samler vi alle konstruksjonene og danner overordnede kategorier. Vi foretar vi en statistisk undersøkelse av setninger med eller uten dativ. Til slutt undersøker vi bruk av modalverb i de norske ekvivalentene.

4.1 Kjente ekvivalenter

For å finne kjente ekvivalenter tar vi utgangspunkt i ordbøkene *Stor norsk-russisk ordbok* og *Stor russisk-norsk ordbok* av Berkov, V. (2003, 2011). Denne er sammensatt til *Stor russisk ordbok* på Ordnett². De beskriver det som en bok med «mer enn 200 000 oppslagsord og uttrykk, og et utall eksempelsetninger», og som «et uunnværlig hjelpemiddel for studenter, oversettere, translatører og andre som bruker russisk språk». Berkovs ordbøker er uten tvil de største og mest oppdaterte ordbøkene mellom norsk og russisk. Dermed blir det naturlig å velge disse. Først søker vi på hver av de russiske negative adverbene og pronomene. Søkeresultatene blir ordrett gjentatt slik de står oppført i ordboka. Oppslagsordene, adverbene og pronomene, er skrevet inn på samme måte oppført i listen.

Некогда: 1. (Нет времени): ему некогда han har ikke tid; ему всегда некогда han har det alltid travelt

Нигде: 1. (Нет места) det er ingen plass (til) å + inf, здесь нигде повернуться det er ingen plass å røre seg på her, det finnes ikke armslag her

---

² Ordnett, utgitt av Gyldendal Norsk forlag, er ifølge nettsiden deres Ordnett.no som følger:

«Ordnett er en online språk- og ordboktjeneste som gir deg tilgang til digitale ordbøker fra datamaskinen, nettbrettet eller mobiltelefonen»

2. Здесь негде взять воды det er ikke noe sted å hente vann her, det er ikke vann å få tak i her

Незачем: 1. ему́ не́зачем тудá идт́и han trenger {behøver} ikke å gå dit; э́того я не могу́, да и не́зачем dette kan jeg ikke, og det behøves jo ikke heller; не́зачем гру́бйт! det er ingen grunn til å bruke munn!

Некуда: 1. ему́ не́куда идт́и han har ikke noe sted å gå (hen); здесь не́куда поста́вить шкаф her er (det) ikke plass til et skap
2. честнее́ не́куда så ærlig som det går an; лу́чше не́куда тж det er toppen; ху́же не́куда det er bønn
3. Uttrykk: торо́пйтся {спеш́йт} не́куда vi har god {masser av} tid

Неоткуда: 1. ему́ не́откуда взять э́то han har ikke noe sted å ta det fra; ему́ не́откуда знать э́то han kan ikke {umulig} vite det, ingen kan ha sagt det til ham

Нечего: 1. (I betydning nyttig) det er til ingen nytte (å + inf), det nytter ikke (å + inf), det er ingen vits (i å+ inf) behøves ikke (å + inf), nn behøver ikke (å + inf); det er ingen grunn (til å + inf); не́чего разгово́ривать с ним det nytter ikke {det er bortkastet, det er ingen vits i} å snakke med ham; вам не́чего спеш́йт du behøver ikke å skynde deg; не́чего волну́йтся det er ingen grunn til å være nervøs; не́чего тебе́ было́ вме́шиваться du skulle {burde} ikke (ha) blandet deg inn; об э́том и гово́рйт не́чего det kommer ikke engang på tale; на э́тих соревнова́ниях ему́ не́чего де́лать han har ingenting å hente i dette mesterskapet; де́лать мне (бо́льше) не́чего! jeg har annet å terke på!
2. не́чему, не́чем, не́ о чем (+ инф.) det er ikke noe å (+ inf); там не́чего смотре́ть der er det ikke noe å se; мне не́чего сказа́ть jeg har ikke noe å si; нам не́чего скрыва́ть vi har ikke noe å skjule; не́чем хва́статься det er ikke noe å skryte av; ему́ не́чем писа́ть han har ikke noe å skrive med; не́чему ра́доваться det er ikke noe å glede seg over
3. Uttrykk: не́чего де́лать! det er ikke noe å gjøre med {ved} det!; де́лать не́чего, приде́тся... (нет иного выхода) det er ikke annet å gjøre (enn å + inf); не́чего и гово́рйт det er unødvendig å si; не́чего сказа́ть а) (нельзя отрицать) det kan ikke nektes, man kan ikke si annet; разг. det skal jeg hilse og si, det skal være sikkert; б) ирон. liksom, lissom; от не́чего де́лать for å ha

noe å gjøre, for å slå tida i hjel, av pur kjedsomhet; дѣлать ему нѣчего! тж (зачем он занимается ерундой) at han har tid til sånt!

Некого: 1. нѣкому, нѣкем, нѣ о ком (+ инф.) det er ikke noen {ingen} som ...; нам нѣкого послать vi har ikke noen vi kan sende; нѣкого винить vi har ingen å skylde på; нѣкому работатъ det er ikke noen som kan arbeide; еѣ нѣкем заменитъ det er ikke noen å erstatte henne med {å sette i stedet for henne}; нѣ о ком вспоминатъ det er ikke noen å minnes

Ordboka gir som sett ovenfor en hel liste over norske ekvivalenter. Det er imidlertid ikke lett å se en sammenheng for å avgjøre hva som er best å oversette med. Før vi går i gang med å studere vår egen database, skal vi først se nærmere på Berkovs oversettelser for å se om det er noen mønstre som går igjen. Selv om det er mye variasjon og mange forskjellige eksempler, så holder de fleste eksemplene seg til seks typer. Nedenfor oppsummerer vi disse typene med eksempler fra de relevante oppslagsordene. Merk at ukjent variabel X erstatter et verb eller ulike ord.

(a) **Å ikke ha X + verb**

Некуда: ему нѣкуда идти han har ikke noe sted å gå (hen)

Неоткуда: ему нѣоткуда взять это han har ikke noe sted å ta det fra

Нечего: мне нѣчего сказатъ jeg har ikke noe å si

Некого: нам нѣкого послать vi har ikke noen vi kan sende

(b) **Å ikke ha X**

Некогда: ему некогда han har ikke tid

Некуда: торопиться нѣкуда vi har god {masser av} tid

(c) **Å ikke være X + verb**

Негде: здесь негде повернуться det er ingen plass å røre seg på her

Незачем: нѣзачем грубитъ! det er ingen grunn til å bruke munn!

Нечего: нѣчего волноватся det er ingen grunn til å være nervøs

Некого: нѣкому работатъ det er ikke noen som kan arbeide

(d) **Å ikke være X**

Некуда: здесь нѣкуда поставитъ шкаф her er (det) ikke plass til et skap

(e) **Modalverb: Å ikke behøve/trengte/skulle/kunne X**

- Незачем: ему не́зачем тудá идт́и han trenger {behøver} ikke å gå dit
Неоткуда: ему́ не́откуда знáть э́то han kan ikke {umulig} vite det
Нечего: вам не́чего спеш́ить du behøver ikke å skynde deg
не́чего тебé бы́ло вмéшиваться du skulle ikke blandet deg inn

(f) **Annen konstruksjon**

- Нечего: от не́чего дéлать for å slå tida i hjel, av pur kjedsomhet
Нечего: дéлать ему́ не́чего! at han har tid til sånt!

Nå kan vi se på hva disse typene har til felles:

Type (a) *Å ikke ha X + verb* har til felles at det er noen som ikke har noe/noen. I tillegg er det et infinitiv med i setningen, som i eksempel мне не́чего сказа́ть med betydningen 'jeg har ikke noe å si'. Det norske verbet 'å si' viser til det russiske сказать.

Type (b) *Å ikke ha X* har til felles at det er noen som ikke har noe/noen. Til forskjell fra (a) er det ikke infinitiv med i setningen, som i eksempel ему́ некогда 'han har ikke tid'. Det norske substantivet 'tid' viser til det russiske negative adverbet некогда.

Type (c) *Å ikke være X + verb* har til felles at det ikke er noe/noen. På samme måte som (a) er det et infinitiv med i setningen, som i eksempel здесь негде повернуться med betydningen 'det er ingen plass å røre på seg her'. Det norske verbet 'å røre' viser til det russiske повернуться.

Type (d) *Å ikke være X* har til felles at det ikke er noe/noen. På samme måte som (b) er det ikke et infinitiv med i setningen, som sett i eksempel здесь не́куда поста́вить шкаф 'her er (det) ikke plass til et skap'. Det norske substantivet 'plass' viser til det russiske negative adverbet некуда.

Type (e) *Modalverb: Å ikke behøve/trengte/skulle/kunne X* viser at det er noen som ikke behøver/trenger/skulle/kunne noe. Disse har til felles at de norske konstruksjonene har modalverb, som i eksempel вам не́чего спеш́ить med betydningen 'du behøver ikke å skynde deg'.

Type (f) *Annen konstruksjon* har til felles at noen konstruksjoner ikke direkte, eller bokstavelig, kan knyttes til den russiske setningen. Eksempelet от не́чего дéлать oversettes til 'for å slå tida i hjel, av pur kjedsomhet'. Direkte oversatt vil не́чего дéлать ha betydningen 'det er ikke noe å gjøre'.

4.2 Databasen: kategorier

Ved å se på felles mønstre har vi fått et overblikk over hvordan de russiske konstruksjonene kan oversettes til norsk eller omvendt. I de neste delkapitlene ser vi nærmere på vår egen database. Vi oppsummerte de seks kategoriene fra Berkovs ordbok ved å se hva eksemplene hadde til felles. Dette er en god fremgangsmåte som også kan brukes for å danne kategorier blant våre data. Vi deler arbeidet i tre steg: finne typer konstruksjoner, samle hovedkategoriene og deretter samle alle kategoriene.

4.3 Databasen: kategorier. Steg 1 i analysen

I første steg er målet å finne konstruksjoner. Derfor holder vi oss tett til de norske oversettelsene og gjør en manuell sjekk av alle disse. Ved å se på eksempler og finne ut hvilke som har noe til felles, kan vi sette dem inn i grupper av typer:

(1)	Право, с ним <u>нам нечего делать</u>	(AB4R.s325)
	‘Vi har da virkelig ikke noe med ham å gjøre’	
	Что говорить , когда <u>ничего говорить?</u>	(AS1R.s156)
	‘Hva skal vi si når vi ikke har noe å si?’	
	<u>Ему не с кем играть</u>	(AL2TR.s24)
	‘Han har ingen å leke med’	
	И <u>некому рассказать об этом</u>	(MP1R.s724)
	‘Og jeg har ingen å fortelle det til’	

Eksemplene i (1) har til felles at de viser til at man ikke har noe eller noen. De to første eksemplene viser til at «man ikke har noe», mens de to siste eksemplene viser til at «man ikke har noen». I både de norske og russiske setningene er det et infinitiv. Disse typene konstruksjoner kaller vi henholdsvis *А ikke ha noe + verb* og *А ikke ha noen + verb*.

(2)	Не за чем говорить	(FD1R.s2860)
	‘Det er ingen vits i å snakke’	
	Тут нечему удивляться	(AB8R.s45)
	‘Her er det intet å bli forbauset over’	
	Но ведь здесь некого судить	(AE1TR.s612)
	‘Jamen her er jo ingen å dømme’	

Играть на рояле тоже некому (KH2TR.s3473)
'Ingen spiller mere på flygelet heller'

Eksemplene i (2) har til felles at de viser til at det ikke er noe eller noen. De to første eksemplene viser til at «det ikke er noe», mens de to siste eksemplene viser til at «det ikke er noen». Alle de norske konstruksjonene har verbet «å være» og et infinitiv. Disse typene konstruksjoner kaller vi henholdsvis *Å ikke være noe + verb* og *Å ikke være noen + verb*.

(3) Ему не на чем было упражнять свою проницательность (LNT4R.s3058)
'Dette var ingen oppgave for hans skarpe blikk'
Теперь пишу к вам (нечего делать!) (FD2R.s2694)
'Nå skriver jeg til Dem (det er ingen annen utvei!)

Eksemplene i (3) har til felles at verbene oversettes med et substantiv. I første eksempel oversettes verbet упражнять 'å øve' med substantivet «oppgave», og verbet делать 'å gjøre' med substantiv «utvei» i andre eksempel. Eksemplene viser til at «det ikke er noe». Det russiske verbet har ofte betydningssammenheng med det valgte norske substantivet. Disse typene konstruksjoner kaller vi *Å ikke være + substantiv*.

(4) Мне больше нечего делать (LNT3R.s1040)
'Jeg har ingen annen utvei'
Ему нечего сказать (LNT3R.s3233)
'Han hadde ikke noe budskap'

Eksemplene i (4) har til felles at verbene oversettes med et substantiv. I første eksempel oversettes verbet делать 'å gjøre' med substantivet «utvei». I andre eksempel oversettes verbet сказать 'å si' med substantivet «budskap». Eksemplene viser til at «man ikke har noe». Det russiske verbet har også her ofte betydningssammenheng med det valgte norske substantivet. Disse typene konstruksjoner kaller vi *Å ikke ha + substantiv*.

(5) И нечего было меня дразнить (AL1TR.s2343)
'Og da behøvde dere ikke å erte meg'
Я задыхался, мне было нечем дышать (NF1TR.s3033)
'Jeg fikk en følelse av ikke å kunne puste'

Eksemplene i (5) har til felles at de norske oversettelsene bruker et modalt verb. I første eksempel brukes verbet «å behøve», mens i andre eksempel brukes verbet «å kunne». Oversettelsene med modale verb samler vi inn under en felles kategori.

- (6) От нечего делать, он забежал с другой стороны (FD2R.s689)
'Uviss som han var, løp han inn fra den andre siden'
Ей нечем защищаться[..]только и есть что четыре шипа (AE1TR.s974)
'Den har bare fire torner å forsvare seg mot hele verden med'

Eksemplene i (6) viser at noen oversettelser er ganske frie, eller at oversetteren kan synes at noen deler er overflødig informasjon. I første eksempel er den russiske konstruksjonen oversatt på en friere måte forventet. I andre eksempel er ikke betydningen av den understrekede setningen med i oversettelsen. Vi kaller omskrevde konstruksjoner for «ANNEN KONSTRUKSJON» og utelatte konstruksjoner for «UTELATT KONSTRUKSJON».

- (7) Тебе нечего бояться (AL3TR.s255)
'Ikke vær redd'
Ну, однако, ничего терять золотое время (IB1R.s172)
'Nåvel, la oss ikke kaste bort vår dyrebare tid'

Eksemplene i (7) har til felles at oversettelsene bruker imperativer. I første eksempel brukes imperativ av «å være» - 'vær'. I andre eksempel brukes imperativ av «å la» - 'la'. Disse typene konstruksjoner samler vi inn i en felles kategori med imperative verb.

- (8) А если даже и в другом не повезет, ничего прощать богу (KH2TR.s3681)
'Men går heller ikke det andre, så tilgir man ikke Gud'
Тут поворотиться негде (FD2R.s1054)
'Her går det ikke an å snu seg engang'

Eksemplene i (8) skiller seg ut ved at de i likhet med (7) oversettes med andre verb enn «å ha» og «å være». I første eksempel oversettes verbet прощать i infinitiv med det tilsvarende norske verbet i presens. I andre eksempel oversettes adverbet негде med verbet «å gå» i presens.

(9) В доме негде было повернуться (LU1R.s3153)

‘Det var så man ikke kunne snu seg inne i huset’

Об этом нам думать нечего (LNT4R.s6675)

‘Det er ikke noe vi behøver å tenke på’

Eksemplene i (9) viser at «det ikke er noe». Samtidig har den norske oversettelsen kombinert dette med et modalverb. I første eksempel brukes verbet «å kunne», mens i andre eksempel brukes verbet «å behøve». Dette viser at en kombinasjon er mulig mellom disse konstruksjonene. Vi kaller disse konstruksjonene *Å ikke være noe + modalverb + verb*.

Første steg har vist oss hvilke typer konstruksjoner de norske oversettelsene fra databasen består av. Vi setter vi dem inn i tabell 1 nedenfor. Merk at vi ikke skiller mellom *некого/нечего* med eller uten preposisjon her. Noen av konstruksjonene er ikke nevnt i første steg på grunn av at de har likheter med andre vi har gått igjennom.

Tabell 1. Oversikt over norske konstruksjoner og antall eksempler

Norske konstruksjoner	Antall av Norsk oversettelse
ANNEN KONSTRUKSJON	25
UTELATT KONSTRUKSJON	5
Modalverb (å behøve/ville/skulle/måtte/kunne/få) (нечего, незачем, негде, некого, некуда)	50
Imperativ (нечего)	4
Å ha det godt (нечего)	1
Å ha dårlig tid (некогда)	1
Å ha liten tid (некогда)	3
Å ha liten tid + verb (некогда)	1
Å ikke + verb (некуда)	1
Å ikke eie noe X + verb (нечего)	1
Å ikke finne noe + verb (нечего)	1
Å ikke finnes noe X + verb (нечего)	1
Å ikke få andre kunder (некогда)	1
Å ikke få tid til + verb (некогда)	1
Å ikke gå an + verb (om sted) (негде)	1
Å ikke ha en annen utvei (нечего)	1
Å ikke ha grunn til + verb (незачем)	3
Å ikke ha grunn til + verb (нечего)	1
Å ikke ha hastverk (некуда)	1
Å ikke ha hensikt + verb (нечего)	3
Å ikke ha mulighet til + verb (нечего)	1
Å ikke ha noe + verb (незачем)	2
Å ikke ha noe budskap (нечего)	1
Å ikke ha noe sted + verb (негде)	3
Å ikke ha noe sted + verb (некуда)	7
Å ikke ha noen + modalverb + verb (некого)	1
Å ikke ha noen + verb (некого)	12
Å ikke ha noen til + verb (некого)	3

Å ikke ha plass til (негде)	1
Å ikke ha tid mer (некогда)	1
Å ikke ha tid til + verb (некогда)	19
Å ikke ha tid til mer (некогда)	1
Å ikke ha videre tanker (некогда)	1
Å ikke ha X + modalverb + verb (ничего)	2
Å ikke ha X + verb (ничего)	73
Å ikke nytte + verb (ничего)	2
Å ikke rekke til noen skje (ничего)	1
Å ikke tilgi noen (ничего)	1
Å ikke være + verb (ничего)	3
Å ikke være en annen utvei (ничего)	3
Å ikke være en oppgave (ничего)	1
Å ikke være en overraskelse (ничего)	1
Å ikke være grunn til + verb (незачем)	5
Å ikke være grunn til + verb (ничего)	11
Å ikke være mulig + verb (ничего)	1
Å ikke være noe + verb (незачем)	2
Å ikke være noe for øyet (ничего)	1
Å ikke være noe sted + verb (негде)	2
Å ikke være noe sted + verb (некуда)	2
Å ikke være noe X + modalverb + verb (негде)	1
Å ikke være noe X + modalverb + verb (ничего)	5
Å ikke være noe X + verb (ничего)	55
Å ikke være noen + modalverb + verb (некого)	8
Å ikke være noen + verb (некого)	6
Å ikke være noen baderplass (негде)	1
Å ikke være noen morsom spøk (ничего)	1
Å ikke være noen til + verb (некого)	3
Å ikke være noen vei (некуда)	1
Å ikke være nødvendig + verb (ничего)	1
Å ikke være redd (ничего)	1
Å ikke være tid til (некогда)	2
Å ikke være tid til + verb (некогда)	2
Å ikke være til + verb (некуда)	1
Å ikke være til + verb (ничего)	3
Å ikke være vits i + verb (ничего)	4
Å være en annen utvei (ничего)	1
Å være lite + verb (ничего)	1
Å være nødt til + verb (ничего)	1
Å være umulig + verb (некуда)	1
Å være umulig + verb (ничего)	1
Å være uråd + verb (ничего)	1
Å være vanskelig + verb (ничего)	1
Totalsum	372

4.4 Databasen: hovedkategorier. Steg 2 i analysen

Tabell 1 gir et godt grunnlag for å se mønstre mellom mange av konstruksjonene. Noen av dem skiller seg ut i mengden med mange eksempler. I tabell 1 er de merket med lysegrønt og i kursiv. I andre steg skal vi se nærmere på disse. Målet er å se på antall eksempler for å danne hovedkategorier. Vi inkluderer de med fem eller flere eksempler. Dette er en vilkårlig grense, men gir likevel et godt utgangspunkt for å se nærmere på de mest brukte konstruksjonene i datamaterialet. Liste 1 nedenfor viser konstruksjonene som er samlet inn i ulike hovedkategorier. Konstruksjonene i boksene til høyre er eksempler på kategoriene til venstre. Vi kan si at konstruksjonene til høyre er «underkategorier» av «hovedkategoriene» til venstre.

1. Å ikke ha X + verb	«Å ikke ha noe sted + verb (некуда)» med 7 eksempler «Å ikke ha noen + verb (некого)» med 12 eksempler «Å ikke ha tid til + verb (некогда)» med 19 eksempler «Å ikke ha noe + verb (ничего)» med 73 eksempler
2. Å ikke være X + verb	«Å ikke være grunn til + verb (незачем)» med 5 eksempler «Å ikke være grunn til + verb (ничего)» med 11 eksempler «Å ikke være noe + verb (ничего)» med 55 eksempler «Å ikke være noe + modalverb + verb (ничего)» med 5 eksempler «Å ikke være noen + verb (некого)» med 6 eksempler «Å ikke være noen + modalverb + verb (некого)» med 8 eksempler
3. Modalverb	«Modalverb (å behøve/ville/skulle/måtte/kunne/få)» med 50 eksempler
4. Annen konstruksjon	«ANNEN KONSTRUKSJON» med 25 eksempler «UTELATT KONSTRUKSJON» med 5 eksempler

Liste 1. Oversikt over hovedkategoriene i databasen og antall eksempler

Liste 1 viser oss først og fremst at det er fire hovedkategorier. Legg merke til at ukjent variabel X står som en «åpen plass» og kan erstattes med mange typer ord. Den første hovedkategorien handler om at «man ikke har X». Den andre handler om at «det ikke er X». Felles for første og andre er at alle eksemplene har et ekstra verb i infinitiv i tillegg til «å ha» og «å være». I den tredje hovedkategorien har konstruksjonene et modalverb. Den fjerde hovedkategorien inkluderer konstruksjonene som ikke direkte kan knyttes til den russiske setningen, eller som er oversatt med en friere tolkning. Disse er samlet i samme

hovedkategori, fordi de begge i større grad skiller seg fra de andre kategoriene. I delkapittel 4.1 oppsummerte vi kategoriene fra Berkovs ordbok. Disse kan vi sammenligne med våre hovedkategorier:

Databasens hovedkategorier		Ordbokens kategorier
1. Å ikke ha X + verb	=	(a) Å ikke ha X + verb
-----	=	(b) Å ikke ha X
2. Å ikke være X + verb	=	(c) Å ikke være X + verb
-----	=	(d) Å ikke være X
3. Modalverb	=	(e) Modalverb: Å ikke behøve/trengte/skulle/kunne X
4. Annen konstruksjon	=	(f) Annen konstruksjon

Sammenligningen ovenfor bekrefter at våre hovedkategorier i stor grad stemmer overens med ordbokens hovedkategorier. Merk igjen at dette bare gjelder konstruksjoner fra databasen med fem eller flere eksempler. I tredje steg ser vi også på de med færre eksempler. Kategori fra databasen *Å ikke ha X + verb* samsvarer med ordbokens kategori *Å ikke ha X + verb*, *Å ikke være X + verb* samsvarer med *Å ikke være X + verb*, *Modalverb* samsvarer med *Modalverb: å ikke behøve/trengte/skulle/kunne* og *Annen konstruksjon* samsvarer med *Annen konstruksjon*. Dette viser at ordboken viser de viktigste konstruksjonene, og derfor kan være et godt hjelpemiddel.

En viktig forskjell fra ordbokens hovedkategorier er at databasens hovedkategorier ikke inkluderer konstruksjoner som tilsvarende (b) *Å ikke ha X* og (d) *Å ikke være X*. Disse tilsvarende derimot konstruksjonene vi fant i første steg *Å ikke ha + substantiv* og *Å ikke være + substantiv*. Merk at disse ikke har fem eller flere eksempler, og det er grunnen til at de ikke blir inkludert i hovedkategoriene. Dette viser at ordboken har med både frekvente og mindre frekvente kategorier. At ordboken også har med mindre brukte konstruksjoner, gjør den til et enda bedre hjelpemiddel. Samtidig gir ikke ordboken noen indikasjon på hvilke mønstre som er frekvente, og hvilke som er lite brukt.

I ordboken gis bare eksempler med «å ha» og «å være» i nåtid, mens i vår database gis eksempler bøydd i alle tider. Dette vises i eksempler som i nåtid *ничего делать* 'Det er det ikke noe å gjøre med' (BA3R.s3431), fortid *ничего было делать* 'Men det var ikke noe å gjøre' (FD2R.s718) og fremtid *клевать будет* ничего 'Det blir ikke noe å telle' (IB1R.s1249). Kategoriene inkluderer setninger uavhengig av tid.

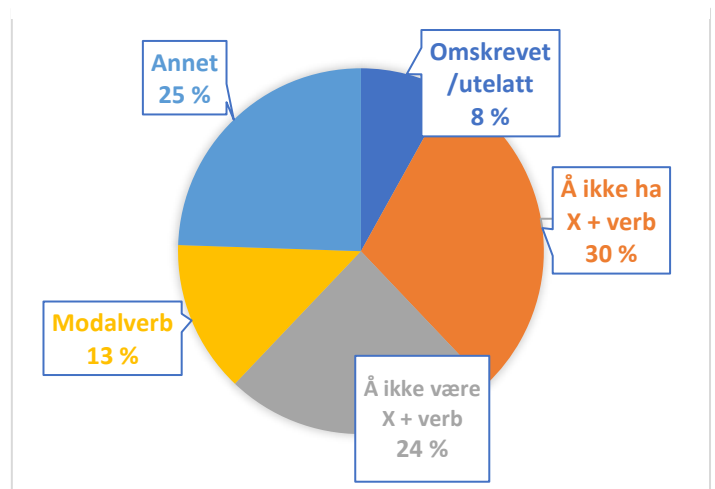
Videre i andre steg går vi bort i fra ordbokens hovedkategorier. Som nevnt, gir ikke ordboken noen indikasjoner på om konstruksjonene er mye eller lite brukt. Dette spørsmålet

kan vår database gi svar på. Nå gjenstår det å se på hvor stor andel av databasen våre hovedkategorier dekker. For å finne ut av dette lager vi en tabell av liste som viser frekvensen blant hovedkategoriene. Sektordiagrammet viser tallene i prosent. For å se hvor mye av databasen disse dekker totalt, legger vi også til en felles kategori *annet* som inkluderer alle konstruksjoner med færre enn fem eksempler. Merk at denne kategorien ikke er en selvstendig kategori, men en samling av flere konstruksjoner som vi skal se nærmere på i tredje steg.

Kategorier	Antall eksempler
Annen konstruksjon	30
Å ikke ha X + verb	111
Å ikke være X + verb	90
Modalverb	50
Annet	91
Totalt antall eksempler	372

Tabell 2. Frekvensen av hovedkategoriene

Diagram 1. Frekvensen av hovedkategoriene

Tallene ovenfor forteller oss at hovedkategoriene *Å ikke ha X + verb* og *Å ikke være X + verb* er de som brukes klart mest, henholdsvis 30% og 24% av totalt antall eksempler. Kategori *modalverb* brukes i 13% av totalt antall eksempler, mens kategori *Annen konstruksjon* brukes i 8% av totalt antall eksempler. Alle disse fire kategoriene dekker til sammen hele 75% av totalt antall eksempler. Siden dette er en betydelig andel, kan vi med rette kalle disse hovedkategorier. Dette gir også grunnlag for å si at disse er viktige pekepinner i valg av norsk konstruksjon. Til sammenligning brukes kategori *annet* i 27% av totalt antall eksempler. Dette er også en relativt stor del og viser at andre konstruksjoner også kan ha innflytelse på det totale bildet. For å finne ut mer om dette skal vi gå videre til tredje steg. I andre steg samlet vi som kjent konstruksjoner i tabell 1 med fem eller flere eksempler. Nå skal vi samle *alle* konstruksjonene fra tabellen inn i større kategorier.

4.5 Databasen: overordnede kategorier. Steg 3 i analysen

I første steg fant vi eksempler fra tabell 1 som hadde noe til felles. Basert på denne likheten delte vi dem inn i kategorier og hovedkategorier. I tredje steg tar vi utgangspunkt i disse med mål om å gruppere *alle* kategoriene inn i «overordnede kategorier». For å få en oversikt over dem skal vi lage tredigrammer for hver av de overordnede kategoriene. I andre steg beskrev vi en ukjent variabel X som ble erstattet av mange *typer* ord. I tredje steg skal vi skille mellom disse typene. Ukjent variabel X erstattes med ord fra forskjellige *ordklasser*.

Tredigrammene 1-5 er formet slik at ordklassene som kan erstatte den ukjente variabelen, er satt inn i de midterste boksene. Disse er lenket til den venstre boksen, hvor vi setter vi inn den overordnede kategorien. Vi kan si at ordklassene i de midterste boksene er «underkategorier», mens konstruksjonene i boksene til høyre er eksempler på disse. For å beskrive underkategoriene nærmere skal vi bruke eksempler fra databasen. Merk at tredigram 6-7 ikke bygges opp helt på samme måte som 1-5. Vi kommer tilbake til disse.

Tidligere i oppgaven nevnte vi at de russiske *he*-ordene er adverb og pronomener, ifølge russisk ordklasseinndeling. I denne analysen ser vi på norske ekvivalenter, og følger derfor norsk ordklasseinndeling for de norske ordene. Faarlund et al. (1997: 202) beskriver determinativer sin funksjon som «å stå til et (adjektiv +) substantiv, og å bestemme eller spesifisere substantivets referanse». Faarlund et al. (1997) regner ordene *noen* (s. 220), *ingen* (s. 226), *ingenting* (s. 227) og *annet* (s. 213) som determinativer. De tre første ordene kalles kvantorer.³ Faarlund et al. (1997: 202) sier at «kvantorer er determinativer som uttrykker mengde eller kvantitet av ulike slag.» Det siste ordet kalles «demonstrativ». Faarlund et al. (1997: 202) forklarer at «demonstrativer er determinativer som viser til eller peker på en bestemt person eller ting som kan iakttas eller som er omtalt i teksten».

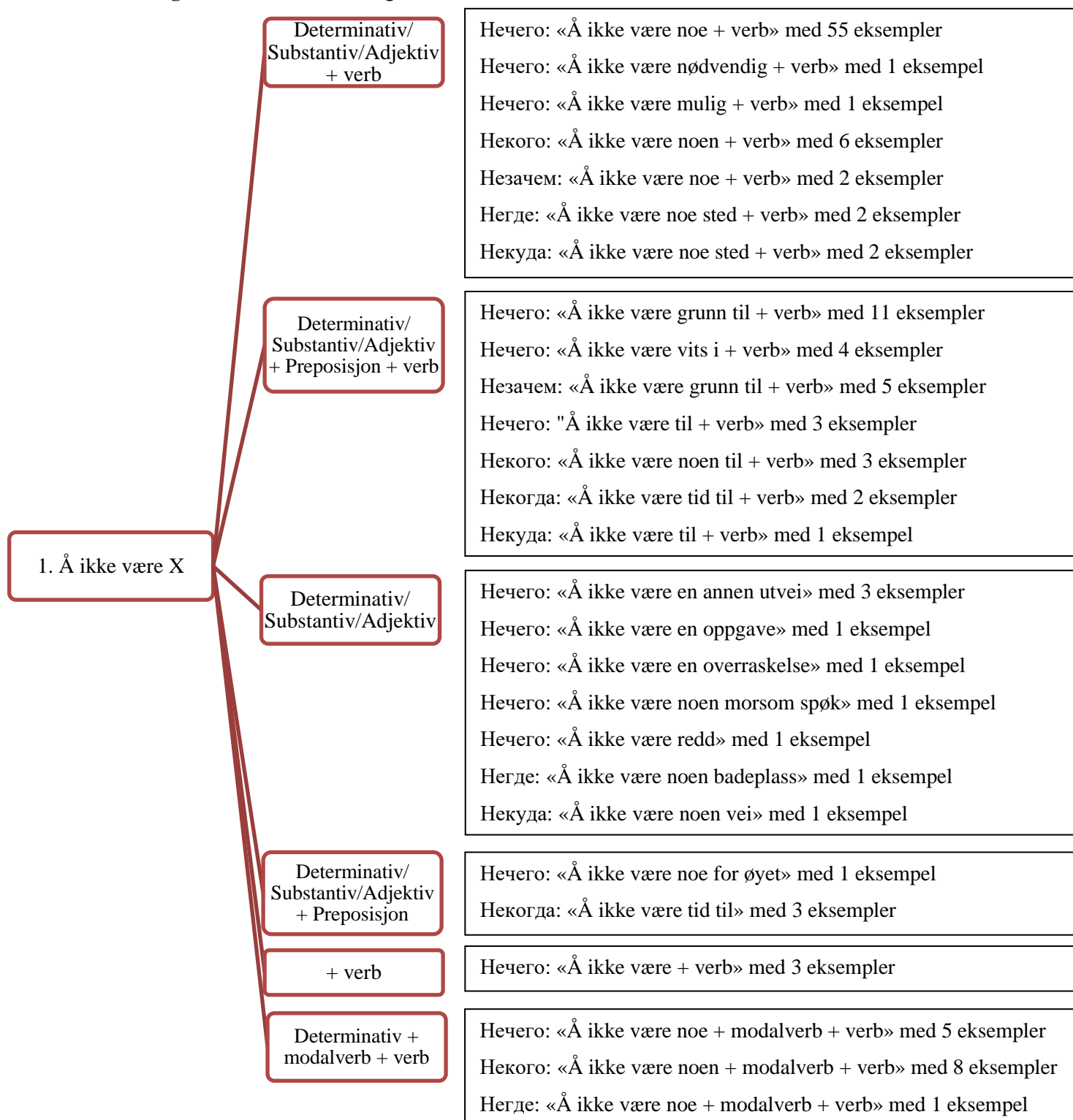
³ Riksmålsforbundet (nettside 15/08/2017) nevner at de tradisjonelt har blitt sett på som ubestemte pronomen:

«Ubestemte pronomener har sitt navn av at de henviser til noe ubestemt og uspesifisert. I ny grammatisk terminologi regnes flere av de ubestemte pronomener som omtales i det følgende, til undergruppen mengdeord (kvantorer) av ordklassen determinativ (bestemmerord).»

4.5.1 Overordnet kategori 1: *Å ikke være X*

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som forteller at *det er noe som ikke er*. Ukjent variabel X erstattes med ord fra flere forskjellige ordklasser. Tredigram 1 er en oversikt over disse. Konstruksjonene i boksene til høyre er eksempler på de ulike ordklassene.

Tredigram 1. Overordnet kategori 1 *Å ikke være X*

I den første underkategorien, *Å ikke være + determinativ/substantiv/adjektiv + verb*, etterfølges *å ikke være* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ, og et verb i infinitiv. I eksemplene finner vi substantivet *sted* og adjektivene *mulig* og *nødvendig*. Determinativene *noe(n)*, *annen*, *mer*, *stort*, *ingen* og *ingenting* står enten alene eller sammen et substantiv. De fire første står sammen med nektingsmarkøren *ikke*. De to siste innehar nektelse i betydningen. Kvantoren *noen* har en generell, ikke-spesifikk referanse som kan vise til en uspesifisert mengde, eller ha betydningen ‘noen som helst’ (Faarlund et al., 1997). Demonstrativet *annen* viser til «noe som er ‘forskjellig fra’ eller ‘ikke-identisk med’ noe annet i den språklige eller ikke-språklige konteksten» (Faarlund et al., 1997: 213). Ordet *mer* er en komparativ av ordet *mye*, som kan brukes som en kvantor (Faarlund et al., 1997: 218). I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *некого*, *незачем*, *негде* og *некуда*. Vi skal nå se på eksempler fra disse.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I setning (1) ser vi determinativet *noe(n)*. Faarlund et al. (1997: 226) sier at denne uttrykksmåten brukes når setningen har infinitt verb. De sier at (s. 227) at ordet *ingenting* brukes i samme betydning som *ikke noe*. Det vil si at betydningen i setning (2) altså blir den samme om *ingenting* hadde blitt byttet ut med *ikke noe*.

- (1) Да оттого, что ничего делать (AL3TR.s255)
 ‘Jo nemlig, det er jo ikke noe å holde på med’
- (2) Но делать на даче было ничего (AK1R.s2178)
 ‘Men det var ingenting å gjøre på hytta’

Determinativene *annen* og *mer* er noe uvanligere, men tilføyer ekstra informasjon sammen med *noe*. Setning (3) nedenfor er et eksempel på *annet* sammen med *noe*. I (4) brukes *stort*, mens i (5) og (6) brukes *mer*. Konteksten indikerer at det allerede har vært gjort noe. En viktig faktor er de russiske adverbene *уже* ‘allerede’ og *более* ‘mer’.

- (3) Делать было ничего — двинулся в подворотню (BA3R.s2288)
 ‘Det var ikke noe annet å gjøre. Jeg måtte bevege meg inn i portrommet’
- (4) Однако ж ничего было делать (FD2R.s753)
 ‘Men det var ikke stort å gjøre’

- (5) Но с Митенькой уже нечего было делать (FD1R.s3156)
 ‘Men med Mitjenka var det ikke mer å gjøre’
- (6) Говорить более было не о чем (LU1R.s2039)
 ‘Det var ikke mer å snakke om’

Eksemplene (7) og (8) viser **нечего** med adjektivene *nødvendig* og *mulig*:

- (7) Лишь только хозяйка узнала, что Семен Иванович (FD2R.s2337)
 был жив и здоров, и что паспорт искать теперь нечего,
 то немедленно оставила горевать и пошла успокоиться
 ‘Straks vertinnen fikk rede på at Semjon Ivanovitsj var i live og frisk,
 og at det ikke var nødvendig å lete etter passet mer, lot hun klagingen
 være og gikk for å legge seg’
- (8) Оба живые люди, и нечего обманывать законы природы (BA1R.s147)
 ‘Begge var levende mennesker, og det var ikke mulig å lure naturens
 lover’

Disse betydningene skiller seg i større grad. En forklaring på dette kan ha med verbenes transitivitet å gjøre. De russiske verbene *искать* ‘å lete’ og *обманывать* ‘å lure’ har til felles at de er transitive. Dette betyr at de kan utføre en handling mot et objekt. I den russiske setningen (7) er *паспорт* ‘pass’ objektet i akkusativ entall til verbet *искать* ‘å lete’. I den norske oversettelsen er verbet *lete* transitivt med substantiv *pass* som et preposisjonsobjekt. I den russiske setningen (8) er *законы природы* ‘naturens lover’ objektet i akkusativ flertall til verbet *обманывать* ‘å lure’. I den norske oversettelsen finner vi objektet ‘naturens lover’ bak verbet *lure*. Med utgangspunkt i russisk mønster, er det altså tegn til at transitive verb med objekt (substantiv/pronomen) gjør at *нечего* kan få andre betydninger. I neste underkategori skal vi se at dette også gjelder når verbene er intransitive.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **некому**. I setning (9) finner vi determinativet *ноен* og i (10) determinativet *инген*. Dette brukes også i (11), men forskjellen her er at *инген* fungerer som et subjekt. I den russiske setningen kan vi kalle *некому* for et logisk subjekt, siden det står i dativ. Derfor kan *инген* stå først i setningen med det finite verbet *спиллер*. Dette er ikke mulig for *ikke noen*.

- (9) Что сердиться не на кого (KH2TR.s2788)
 ‘At det ikke er noen å bli sint på’
- (10) Некого жалеть, не о ком заботиться! (HI1TR.s2364)
 ‘Ingen at sørge over, og ingen at sørge for’
- (11) Но ведь играть на рояле тоже некому (KH2TR.s3473)
 ‘Ingen spiller mere på flygelet heller’

Eksemplene nedenfor viser setninger med **незачем**. I (12) brukes determinativet *noe(n)*, mens i (13) finner vi determinativet *ingenting*. Det viktigste fellestrekket i setningene er at de begge har preposisjonen *for*. NAOB (Nettside, 2024) nevner at et av bruksområdene til denne preposisjonen er angivelse av grunn. I Berkovs ordbok (2003, 2011) er en kjent norsk betydning av *незачем* *ingen grunn*, og derfor er det også naturlig å oversette til norsk på denne måten.

- (12) Незачем дожидаться осени (KH1TR.s18)
 ‘Det er ikke noget å vente til høsten for’
- (13) А плакать незачем (JO1R.s240)
 ‘Og så er det ingen ting å gråte for’

Eksemplene (14) og (15) med **негде** viser setninger med determinativene *ingen* og *noe(n)* sammen med substantiv i flertall *steder*:

- (14) Поговорить с глазу на глаз было негде (HW2TR.s4245)
 ‘Det var ingen steder å snakke under fire øyne’
- (15) Что цветы по дороге купить негде (AK2R.s2401)
 ‘At det ikke var noen steder å kjøpe blomster på veien’

Eksemplene nedenfor viser setninger med **некуда**. I (16) brukes determinativene *noe* og *annet* sammen med substantivet *sted*. I (17) brukes determinativet *ingen* sammen med substantivet *steder* i flertallsform. Felles for disse verbene er at verbene *посадить* ‘å plassere’ og *уйти* ‘å gå’ i sammenheng med *куда* viser til bevegelse i en eller annen retning.

- (16) Не взглянув на них, а так, как будто уж некуда (LNT3R.s847)
 было больше посадить, Степан Аркадьич посадил Левина и Кити рядом
 'Uten å se på dem og som om det ikke var noe annet sted å plassere
 dem, satte Stepan Arkadjitsj Levin og Kitty ved siden av hinannen'
- (17) Уйти некуда — однокомнатную квартиру (AK2R.s22)
 пополам не поделишь
 'Men det var ingen steder å gå. En ettromsleilighet kan ikke deles i to'

I den andre underkategorien, *Å ikke være + determinativ/substantiv/adjektiv + preposisjon + verb*, etterfølges *å ikke være* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ, og verb i infinitiv. I tillegg har alle eksemplene til felles bruken av preposisjonen *til* før verbet. Vi finner aktuelle substantiv som *grunn*, *vits* og *tid*. Disse kan knyttes til determinativene *noen* og *ingen*. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *некого*, *незачем* og *некуда*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med *ничего*. I setningene (18) og (19) brukes determinativet *ingen* sammen med substantivet *grunn*, mens i (20) og (21) brukes det sammen med *vits*. Disse skiller seg fra andre betydninger av *ничего*. Vi vet fra tidligere at dette gjelder for transitive verb med objekt. Dette ser vi igjen i (18) med preposisjonsobjekt *на меня* 'på meg'. De russiske verbene i (19) til og med (21) er intransitive. Derfor er det tegn til at intransitive verb også gjør at *ничего* kan få andre betydninger.

- (18) Да ничего на меня так смотреть! (MB4R.s1850)
 'Det er ingen grunn til å glane sånn på meg!'
- (19) Ну, теперь медлить ничего : все кончено (AB4R.s1083)
 'Vel , nå var det ingen grunn til å drøye mer : alt var forbi'
- (20) Нечего лоботрясничать, работать надо (BA1R.s127)
 'Ingen vits i å drive dank, her må det arbeides'
- (21) Ну да ничего оправдываться (FD1R.s2382)
 'Nå, det er ingen vits i å prøve å rettferdiggjøre seg'

Eksemplene (22) og (23) nedenfor viser setninger uten et ledd med determinativ/substantiv/adjektiv:

(22) Удивляться тут было нечему (BA2R.s1157)
'Det var forøvrig ikke til å undres over'

(23) О сне нечего было и думать (BA2R.s2676)
'Søvn var ikke engang til å tenke på'

Eksemplene (24) med **некого** viser en setning med determinativet *noen*. Her fungerer некому i dativ som et logisk subjekt i setningen.

(24) Наконец, видя, что он брошен и одинок, (MB4R.s2065)
что некому ему помочь
'Til slutt skjønte han at han var ensom og forlatt, at det ikke var noen til å hjelpe ham'

Eksempel (25) med **незачем** viser en setning med substantivet *grunn*:

(25) Ты, как я вижу, книжный человек, (MB6R.s617)
и незачем тебе, одинокому, ходить
'Du er visst en boklærd mann, du, og det er ingen grunn for deg til å gå der ensom'

Eksempel (26) med **некогда** viser en setning med substantivet *tid*:

(26) Но думать было уже некогда (LNT2R.s8076)
'Men det var ikke lenger tid til å tenke'

Eksempel (27) med **некуда** viser nedenfor viser en setning uten et ledd med determinativ/substantiv/adjektiv:

(27) Вообще-то, деваться некуда, многие формы (LS1TR.s470)
работы действительно убийственно скучны
'Og det er ikke til å komme fra at mange former for arbeid er drepende kjedelig'

I den tredje underkategorien, *Å ikke være + determinativ/substantiv/adjektiv*, etterfølges *å ikke være* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ. Eksemplene har ikke verb i infinitiv, men de har til felles at de bruker norske substantiver med nærliggende betydninger av verbene. I flere av eksemplene brukes determinativer som *noen*, *annen* og *ingen*. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *никогда* og *некуда*.

Eksemplene (28) til og med (31) med **ничего** viser setninger med aktuelle substantiver som *utvei*, *oppgave*, *overraskelse* og *spøk*. I (31) og (32) brukes adjektivene *redd* og *morsom*.

- (28) Теперь пишу к вам (ничего делать!) (FD2R.s2694)
'Nå skriver jeg til Dem (det er ingen annen utvei!)
- (29) Ему не на чем было упражнять свою проницательность (LNT4R.s3058)
'Dette var ingen oppgave for hans skarpe blikk'
- (30) Мальчик некрасив, в этом нет никакого сомнения, (NF1TR.s326)
подумала повитуха, но удивляться тут было нечему
'Gutten er stygg, det er ingen tvil om det, tenkte jordmora, og det var jo ingen overraskelse'
- (31) Видно, этим она хотела пристыдить его, но он считал, (AL2TR.s742)
что стыдиться ему ничего
'Det var nok meningen at hun skulle spøke, men Lillebror syntes ikke det var noen morsom spøk'
- (32) Теперь, когда ему помогал лучший в мире (AL2TR.s834)
укротитель домов учительниц, ему ничего было бояться
'Nå når han hadde verdens beste husbukktømmer til hjelp, var han ikke redd lenger'

Eksempel (33) med **негде** viser en setning med substantivet *badeplass*:

- (33) Купаться было негде (LNT2R.s6804)
'Det var ingen badeplass'

Eksempel (34) med **некуда** viser en setning med substantivet *vei*:

- (34) И возвращаться некуда (KF2TR.s1467)
'Og det var ingen veg tilbake'

I den fjerde underkategorien, *Å ikke være + determinativ/substantiv/adjektiv + preposisjon*, etterfølges *å ikke være* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ. Felles for setningene er at de ikke har et verb i infinitiv. Eksempel (35) viser en setning med preposisjon *for*, mens (36) er en setning med *til*. I førstnevnte samsvarer det norske *for øyet* til russisk logisk subjekt *глазу*. Sistnevnte er en litt merkelig oversettelse. Her har *соображать* 'å skjønne' blitt oversatt med substantiv *overveielser*. I de russiske setningene finner vi *нечего* og *некогда*.

- (35) Река теперь молчит, глазу не на чем задержаться (KH2TR.s3562)
'Nå er elven stille av seg, elven den er ikke lenger noe for øyet'
- (36) Давеча некогда было соображать (FD1R.s1038)
'Det var ikke tid til overveielser da'

I den femte underkategorien, *Å ikke være + verb*, etterfølges *å ikke være* av et verb. I de russiske setningene finner vi *нечего*. Eksemplene har enten intransitive verb eller transitive verb med objekt. I eksempel (37) nedenfor er objektet *членский билет* 'medlemskort'. I (38) refererer *det* til et allerede kjent objekt.

- (37) Без чего, естественно, нечего было и мечтать (MB4R.s1391)
овладеть членским МАССОЛИТским билетом
'For uten talent var det naturligvis ikke å tenke på engang å oppnå medlemskort i Massolit'
- (38) Теперь Степан Аркадьич видел, что (LNT4R.s4732)
об этом и думать нечего
'Nå innså Stepan Arkadjitsj at det ikke engang var å tenke på'

I den sjette underkategorien, *Å ikke være + determinativ + modalverb + verb*, etterfølges *å ikke være* av et determinativ, et modalverb og et verb i infinitiv. Eksemplene har til felles at det er snakk om *mulighet*. I eksempel (39) handler det om at det er ingen *mulighet* for henne å gjøre noe. I (40) står **некому** i dativ som et logisk subjekt, og betydningen av setningen er at «det ikke er *mulighet* for noen til å redde Ivan.» Merk at i overordnet kategori 6 *modalverb* skal vi se mer på hvordan setningene med modalverb er bygget opp. Denne underkategorien er en kombinasjon mellom *modalverb* og *Å ikke være X*.

- (39) И хотя она убедилась, что начинается охлаждение, (LNT4R.s3188)
ей все-таки нечего было делать
'Og enda hun var sikker på at han var begynt å bli kald, var det intet hun
kunne gjøre'
- (40) Спасти Ивана Савельевича было некому (MB4R.s3219)
'Og det var ingen som kunne redde Ivan Saveljevitsj'

4.5.2 Overordnet kategori 2: Å ikke ha X

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som forteller at *det er noe som man ikke har*. Ukjent variabel X erstattes med ord fra flere forskjellige ordklasser. Tredigram 2 er en oversikt over disse. Konstruksjonene i boksene til høyre er eksempler på de ulike ordklassene.

Tredigram 2. Overordnet kategori 2 Å ikke ha X

I den første underkategorien, *Å ikke ha + determinativ/substantiv/adjektiv + verb*, etterfølges *å ikke ha* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ, og et verb i infinitiv. Eksemplene bruker substantivene *hensikt* og *sted*. I flere av eksemplene finner vi også determinativene *annen* og *noen*. Som nevnt tidligere, så er determinativer sin funksjon i setninger «å stå til et (adjektiv +) substantiv, og å bestemme eller spesifisere substantivets

referanse» (Faarlund et al., 1997: 202). Demonstrativet *annen* viser til «noe som er ‘forskjellig fra’ eller ‘ikke-identisk med’ noe annet i den språklige eller ikke-språklige konteksten» (Faarlund et al., 1997: 213). Kvantoren *noen* har en generell, ikke-spesifikk referanse som kan vise til en uspesifisert mengde, eller ha betydningen ‘noen som helst’ (Faarlund et al., 1997: 221). I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *некого*, *негде* og *некуда*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I setningene (41) og (42) finner vi determinativet *noe*. I (43) og (44) finner vi substantivet *hensikt*. Merk at *det* i (43) viser til verbet *å si*. I (44) er det russiske verbet *прощать* oversatt med det norske substantivet *unnskyldninger*.

(41)	Что говорить, когда ничего говорить? ‘Hva skal vi si når vi ikke har noe å si?’	(AS1R.s155)
(42)	‘Кроме того, мне ничего терять’ ‘Jeg har uansett ingenting å tape’	(EL1TR.s1457)
(43)	Не начинай говорить; ничего начинать ‘Ikke begynn å si noe; det har ingen hensikt’	(FD1R.s2860)
(44)	Прощать тут не в чем ‘Unnskyldninger har ingen hensikt’	(BP2R.s490)

Eksemplene (45) og (46) med **некого** viser setninger med determinativene *noe(n)* og *ingen*:

(45)	Что ей некому теперь говорить ничего смешного’ ‘At hun nå ikke hadde noen å fortelle komiske ting til’	(LNT4R.s5788)
(46)	Ему не с кем играть ‘Han har ingen å leke med’	(AL2TR.s24)

Eksemplene (47) og (48) med **негде** viser setninger med determinativet *noe* og substantivet *sted*.

(47)	А то у нас лед теперь уж растаял, беречь негде ‘Isen vår er smeltet alt, så vi har ikke noe sted å oppbevare det’	(LNT4R.s201)

- (48) Мама вовсе не считала, что Альбергу негде жить (AL1TR.s2181)
'Mamma trodde absolutt ikke at Ahlberg ikke hadde noe sted å bo'

Eksemplene i (49) og (50) med **некуда** viser setninger med determinativet *noe* og substantivet *sted*:

- (49) Мне и некуда уходить (FD1R.s2533)
'Jeg har ikke noe sted å gå heller'

- (50) А потому, что мне удирать некуда (MB4R.s3713)
'Men fordi jeg ikke har noe sted å stikke av til'

I den andre underkategorien, *А ikke ha + determinativ/substantiv/adjektiv + preposisjon + verb*, etterfølges *а ikke ha* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ, og verb i infinitiv. Til felles har alle eksemplene bruken av preposisjonen *til* før verbet. Aktuelle substantiv er som *grunn*, *mulighet* og *tid*. Ofte er disse knyttet til determinativene *noen* og *ingen*. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *некого*, *некогда* og *незачем*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I setning (51) finner vi substantivet *grunn* og determinativet *ingen*, mens i (52) substantivet *mulighet* og determinativet *noen*.

- (51) Так надо, и жаловаться мне не на кого и не за что (LNT2R.s2217)
'Det måtte gå slik, og jeg har ingen grunn til å klage på noe som helst'

- (52) На суде она говорила, что ей нечем кормить ребёнка (MB5R.s1581)
'I retten sa hun at hun ikke hadde noen mulighet til å fø på gutten'

Eksemplene (53) og (54) med **некого** viser setninger med determinativet *ingen*:

- (53) Мне не с кем оставить пингвина (AK1R.s310)
'Jeg har ingen til å passe pingvina min'

- (54) Мне Таню оставить не с кем (LU1R.s556)
'Jeg har ingen til å passe Tanja'

Eksemplene (55) og (56) med **некогда** viser setninger med substantivet *tid*:

- (55) Объясняться мне некогда, и ни к чему не поведет (LNT4R.s5401)
'Jeg har ikke tid til å gi noen forklaring, og det vil ikke føre til noe'
- (56) Сейчас нам играть некогда, пора приниматься за дело (AL3TR.s1815)
'Vi har ikke tid til å spille kort lenger, vi må begynne å arbeide'

Eksemplene (57) og (58) med **незачем** viser setninger med substantivet *grunn* og determinativet *ingen*.

- (57) Так что бывать нам в древней столице незачем (BA2R.s163)
'Så vi hadde ingen grunn til å dra dit'
- (58) Оставаться тут ему было уже незачем (AT1R.s2198)
'Da han ikke lenger hadde noen grunn til å bli'

I den tredje underkategorien, *Å ikke ha + determinativ/substantiv/adjektiv*, etterfølges å *ikke ha* av et substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ. Eksemplene har ikke et verb i infinitiv. Fellestrekket er at de bruker substantiver med nærliggende betydninger av verbene. I eksemplene nedenfor ser vi at aktuelle substantiver er *utvei*, *budskap*, *tid*, *tanker* og *hastverk*. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *некогда* og *некуда*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I setning (59) brukes substantivet *utvei* og determinativet *annen*, mens i (60) substantivet *budskap* og determinativet *noe*.

- (59) Мне больше ничего делать (LNT3R.s1040)
'Jeg har ingen annen utvei'
- (60) С ним случилось то же, что и с Голенищевым, (LNT3R.s3233)
чувствующим, что ему ничего сказать
'Det gikk ham som det var gått Golenisjtsjev, som følte at han ikke hadde noe budskap'

Eksemplene nedenfor viser setninger med **некогда**. I setning (61) finner vi substantivet *tid*, mens i (62) substantivet *tanker* og adjektivet *videre*.

- (61) Привет, мне сейчас некогда с тобой разговаривать (AL2TR.s1815)
'Morn da, jeg har ikke tid mer'
- (62) Что, пожалуй, вам некогда было разбираться (HI1TR.s1003)
в подробностях
'At jeg tror, De ikke hadde videre tanke for alle biomstændighederne'

Eksempel (63) med **некуда** viser en setning med substantivet *hastverk*:

- (63) Торопиться некуда, — сказала Анна (LNT2R.s5394)
'Vi har ikke hastverk," sa Anna'

I den fjerde underkategorien, *Å ikke ha + determinativ/substantiv/adjektiv + preposisjon*, etterfølges *å ikke ha* av et substantiv eller adjektiv. Til felles har eksemplene bruken av preposisjonen *til*, men de har ikke verb i infinitiv. Bak preposisjonen har et av eksemplene har kvantoren *mer*. I eksemplene nedenfor ser vi at aktuelle substantiv er *tid* og *plass* med de russiske negative ordene *некогда* og *негде*.

- (64) Прости, но мне некогда больше с тобой говорить (AL3TR.s2847)
'Vel, nå har jeg ikke tid til mer'
- (65) К сожалению, мне негде держать вашего пингвина (AK1R.s311)
'Dessverre har jeg ikke plass til pingvinen Deres'

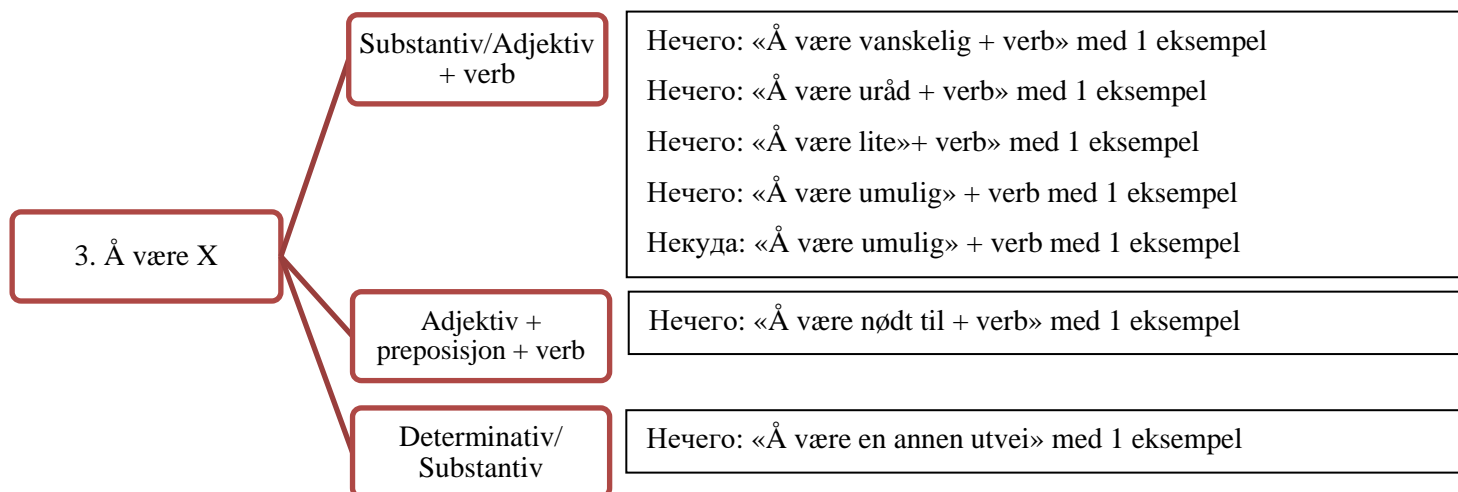
I den femte underkategorien, *Å ikke ha + determinativ + modalverb + verb*, etterfølges *å ikke ha* av et determinativ, et modalverb og et verb i infinitiv. I eksempelet nedenfor er det snakk om *mulighet*. I (66) finner vi det russiske ordet *нечего*.

- (66) начинается охлаждение,
ей-таки нечего было делать
Og enda hun var sikker på at han var begynt
å bli kald, var det intet hun kunne gjøre

4.5.3 Overordnet kategori 3: Å være X

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som forteller at *det er noe som er*. Ukjent variabel X erstattes med ord fra flere forskjellige ordklasser. Tredigram 4 er en oversikt over disse. Konstruksjonene i boksene til høyre er eksempler på de ulike ordklassene.

Tredigram 3. Overordnet kategori 3 Å være X

I den første underkategorien, **Å være + substantiv/adjektiv + verb**, etterfølges *å være* av et substantiv eller adjektiv, og et verb i infinitiv. Adjektiv er brukt mest. Blant dem finner vi *vanskelig*, *lite* og *umulig*. I tillegg brukes substantivet *uråd*. Eksempelene har til felles at ordene har negativ betydning. Dette vil si at de uttrykker nektelsen på en annen måte. Nektelsen er med andre ord flyttet fra nektingsmarkøren *ikke* til substantivet/adjektivet etterpå ved å fjerne *ikke* og tilføye dem «u» som prefiks. Merk at adjektivene *vanskelig* og *lite* ikke direkte har negativ betydning, men betegner noe av liten eller vanskelig grad. Dette kan tolkes negativt. I de russiske setningene brukes *нечего* og *некуда*.

Eksempelene nedenfor viser setninger med **нечего**. I setningene (67-69) finner vi henholdsvis adjektivene *vanskelig*, *lite* og *umulig*. I setning (70) brukes substantiv *uråd*.

(67) И возразить на это было нечего (HW2TR.s1613)

‘En sak som viste seg å være vanskelig å motbevise’

(68) В тот день сгружать было почти нечего (HW2TR.s1666)

‘I dag var det lite å losse’

(69) В комнате дышать было нечем (IB1R.s1315)
'Det var umulig å puste inn i værelset'

(70) А что, бедному человеку, ему копить не из чего (FD2R.s2291)
'Og at det for en fattig mann var uråd å legge seg opp noe som helst'

Eksempel (71) med **некуда** viser en setning med adjektivet *umulig*:

(71) Ему некуда было спрятаться (HW2TR.s1573)
'Det ble umulig for Jacob å skjule seg'

I den andre underkategorien, *Å være + adjektiv + preposisjon + verb*, etterfølges *å være* av et adjektiv. Det aktuelle adjektivet i dette eksempelet er *nødt*. Bak dette adjektivet brukes preposisjonen *til*, etterfulgt av et verb i infinitiv. I den russiske setningen finner vi det negative ordet *ничего*. Eksempel (72) viser denne:

(72) Надя, ничего делать, футляр взяла (FD1R.s1993)
'Nadja ble pent nødt til å ta imot etuiet'

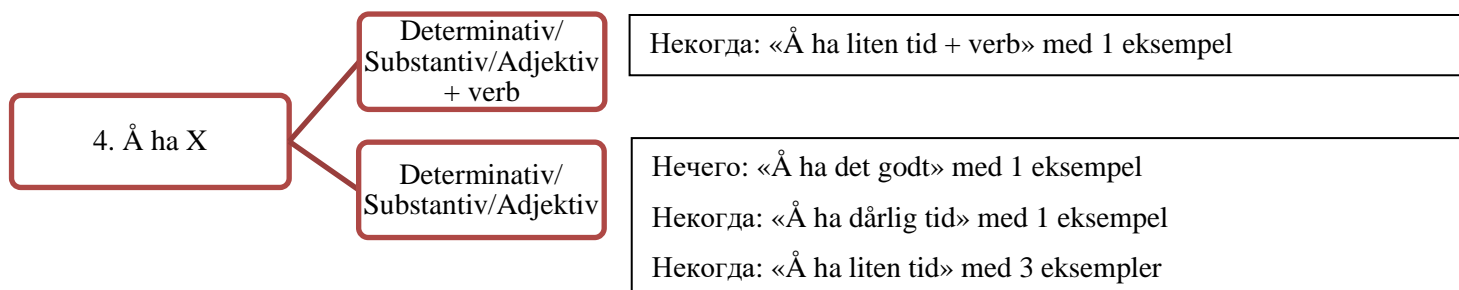
I den tredje underkategorien, *Å være + determinativ/substantiv*, etterfølges *å være* av et substantiv og et determinativ. Det aktuelle substantivet er *utvei* med determinativ *annen*. I den russiske setningen finner vi det negative ordet *ничего*. I (73) ser vi at den russiske setningen på en måte har nektet nektelsen, som dermed gir positiv betydning. Dette virker som et nokså rart eksempel.

(73) Нет, не ничего делать! (LNT3R.s1043)
'Jo, det er en annen utvei!'

4.5.4 Overordnet kategori 4: *Å ha X*

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som forteller at *det er noe man har*. Ukjent variabel X erstattes med ord fra flere forskjellige ordklasser. Tredigram 4 er en oversikt over disse. Konstruksjonene i boksene til høyre er eksempler på de ulike ordklassene.

Tredigram 4. Overordnet kategori 4 Å ha X

I den første underkategorien, **Å ha + determinativ/substantiv/adjektiv + verb**, etterfølges *å ha* av et substantiv eller adjektiv og et verb i infinitiv. Det aktuelle substantivet i eksempel (74) nedenfor er *tid*, som er beskrevet med adjektivet *liten*. I den russiske setningen finner vi det negative ordet *некогда*. Denne oversettelsen er litt spesiell, fordi det ville vært mer naturlig på norsk å si «Jeg har liten tid til å vente» uten preposisjonen *på*.

(74) Мне некогда ждать (KH2TR.s421)
'Jeg har liten tid å vente på'

I den andre underkategorien, **Å ha + determinativ/substantiv/adjektiv**, etterfølges *å ha* av et substantiv eller et adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ. I eksemplene nedenfor ser vi at det aktuelle substantivet er *tid*, beskrevet av adjektiver som *dårlig* og *liten*. I tillegg brukes adjektivet *godt*. Adjektivene *dårlig* og *liten* kan tolkes negativt. Adjektivet *godt* har derimot en positiv betydning. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *нечего* og *некогда*.

Eksempel (75) med **нечего** viser en setning med adjektivet *godt*. En mer direkte oversettelse kan være «Men det er ikke noe å synes synd på Grindhausen for».

(75) Значит, и Гринхусена нечего жалеть (KH2TR.s3345)
'Men også han hadde det godt'

Eksemplene nedenfor viser setninger med **некогда**. I setning (76) finner vi substantivet *tid* og adjektivet *dårlig*, mens i (77) substantivet *tid* og adjektivet *liten*.

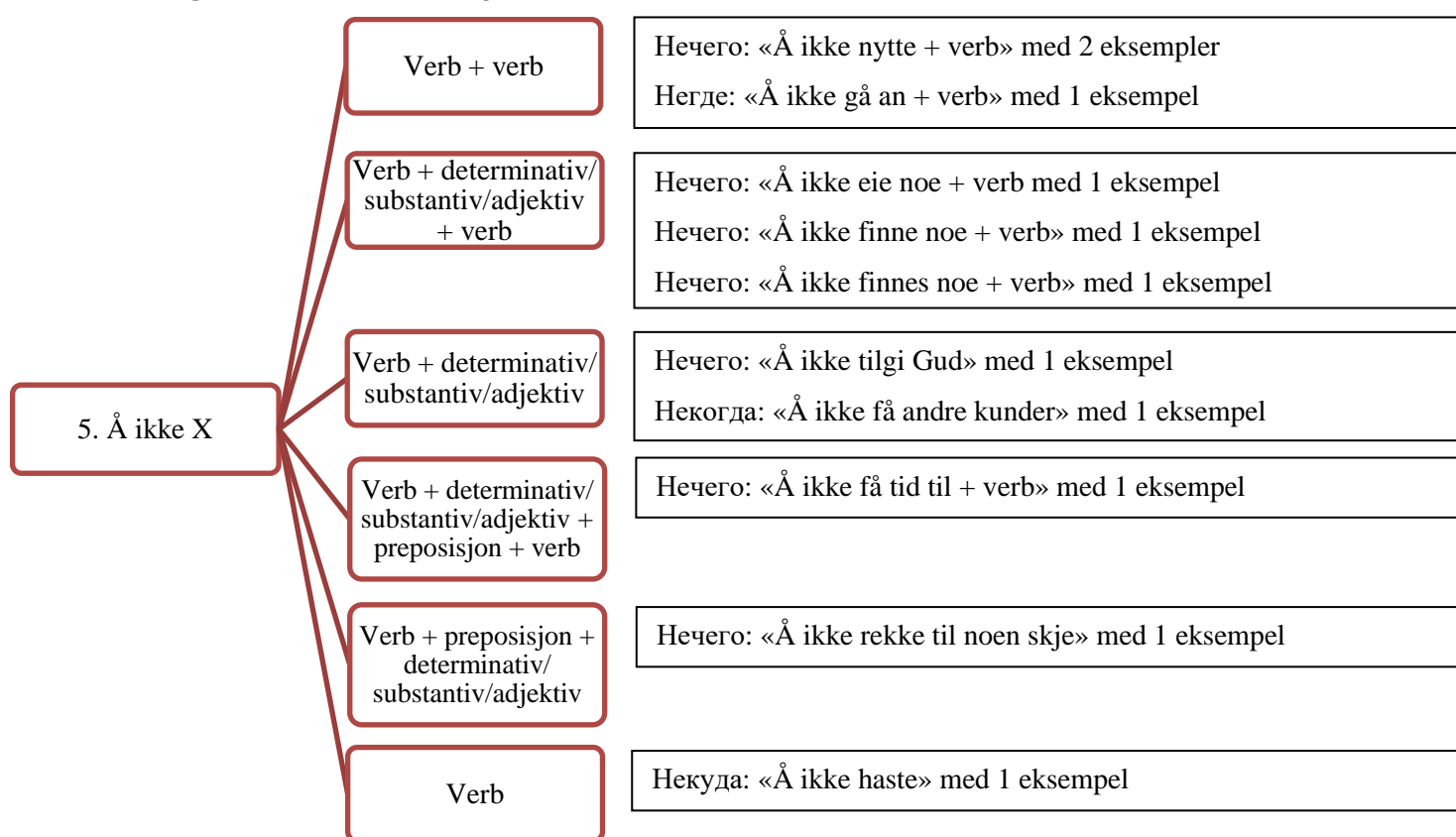
(76) Мне некогда, мне осталось жить немного (LNT3R.s1595)
'Jeg skynder meg, for jeg har dårlig tid,
det er ikke lange tiden jeg har igjen å leve'

(77) Ах да, тебе некогда, тебе пора ехать, — сказала фру (KH2TR.s445)
 ‘Jada, du har liten tid, du skal bort igjen, sa fruen’

4.5.5 Overordnet kategori 5: Å ikke X

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som forteller at *det er noe som ikke gjøres*. I denne overordnede kategorien kan ukjent variabel X erstattes med ord fra flere forskjellige ordklasser. Tredigram 5 er en oversikt over disse. Som nevnt, er konstruksjonene i boksene til høyre eksempler på de ulike ordklassene.

Tredigram 5. Overordnet kategori 5 Å ikke X

I den første underkategorien, *Å ikke + verb + verb*, ser vi et finitt verb sammen med *ikke* og et verb i infinitiv. I eksemplene nedenfor ser vi at aktuelle finitte verb er å *nytte* og å *gå (an)*. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *нечего* og *негде*.

Eksempel (78) med *нечего* har en finitt form av verbet *å nytte*:

(78) О том, чтобы найти что-то в собственном лесу, (HW2TR.s6234)
 нечего было и думать
 ‘Det nyttet ikke å tenke på å ta treverk av egen skog’

Eksempel (79) med **негде** har en finitt form av verbet *å gå* (an):

- (79) Тут поворотиться негде, а он с рукой лезет! (FD2R.s1054)
'Her går det ikke an å snu seg engang, og han kommer med hånden!'

I den andre underkategorien, *Å ikke + verb + determinativ/substantiv/adjektiv + verb*, ser vi et finitt verb sammen med *ikke*, deretter et determinativ og et verb i infinitiv. I eksemplene nedenfor ser vi at aktuelle finitte verb er *å eie*, *å finne* og *å finnes*. Determinativet *noe* blir brukt i samtlige eksempler. I de russiske setningene finner vi det negative ordet *ничего*. Vi ser dem nedenfor:

- (80) Происходило это оттого, что Маргарите (MB6R.s1504)
решительно ничего было надеть
'Grunnen var at Margarita absolutt ikke eide noe å ha på seg'
- (81) Лежать я, разумеется, не стал, но и (BA2R.s3242)
занять себя было нечем
'Jeg ble naturligvis ikke liggende, men fant ikke noe å sysselsette meg med heller'
- (82) И понял, что булочки он так и не взял (AL3TR.s1450)
и макать ему ничего
'Og forsto at det ikke fantes noen bolle å dyppe'

I den tredje underkategorien, *Å ikke + verb + determinativ/substantiv/adjektiv*, ser vi at *å ikke* etterfølges av verb i infinitiv, deretter substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ, og et verb i infinitiv. I eksemplene nedenfor ser vi at aktuelle finitte verb er *å tilgi* og *å få*. I tillegg brukes substantivet *Gud* brukes i eksempel (83). I eksempel (84) brukes determinativet *andre* som et determinativ til substantivet *kunder*. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего* og *некогда*.

- (83) А если даже и в другом не повезет, (KH2TR.s3681)
ничего прощать богу, надо брать вину на себя
'Men går heller ikke det andre, så tilgir man ikke Gud, man tar selv ansvaret'

- (84) Я так много рисовал на теле Валери, (NF1TR.s1803)
что ей было некогда принимать других клиентов
'Jeg har tegnet så mye på Valéries kropp at hun ikke får andre kunder'

I den fjerde underkategorien, *Å ikke + verb + determinativ/substantiv/adjektiv + preposisjon + verb*, ser vi et finitt verb sammen med *ikke*, deretter substantiv eller adjektiv, eventuelt sammen med et determinativ, en preposisjon og et verb i infinitiv. I eksempel (85) nedenfor brukes det finitte verbet *å få* sammen med substantivet *tid* og preposisjonen *til*. I den russiske setningen finner vi det negative ordet *ничего*.

- (85) Но записывать было некогда (LNT2R.s8763)
'Men han fikk ikke tid til å notere'

I den femte underkategorien, *Å ikke + verb + preposisjon + determinativ/substantiv/adjektiv*, ser vi et finitt verb sammen med *ikke*, deretter en preposisjon, og så et substantiv eller adjektiv. I eksempel (86) nedenfor er det finitte verbet *å rekke*. Dette etterfølges av preposisjonen *til* og substantivet *skje*. Determinativ *noen* viser til dette substantivet. I den russiske setningen finner vi det negative ordet *ничего*.

- (86) К сожалению, за здоровье тети Августы (AL3TR.s154)
уже съесть ничего
'Det rakk dessverre ikke til noen skje for tante Augusta'

I den sjette underkategorien, *Å ikke + verb*, ser vi et finitt verb sammen med *ikke*. I eksempel (87) nedenfor er det aktuelle finitte verbet *å haste*. I den russiske setningen finner vi det negative ordet *некуда*.

- (87) Торопиться некуда (IA1TR.s1143)
'Det haster ikke'

4.5.6 Overordnet kategori 6: *Modalverb*

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som bruker norske modalverb. De midterste boksene i tredigram 6 er lenket til den venstre boksen, hvor vi setter vi inn den «overordnede kategorien». De modale verbene i de midterste boksene er «underkategorier» av den overordnede kategorien. Boksene til høyre viser de russiske negative ordene som bruker de

ulike modalverbene. Vi kommer hovedsakelig til å skille mellom to typer av modalitet: *epistemisk* og *deontisk*. Faarlund et al. (1997: 580) beskriver disse typene slik:

Epistemisk modalitet:

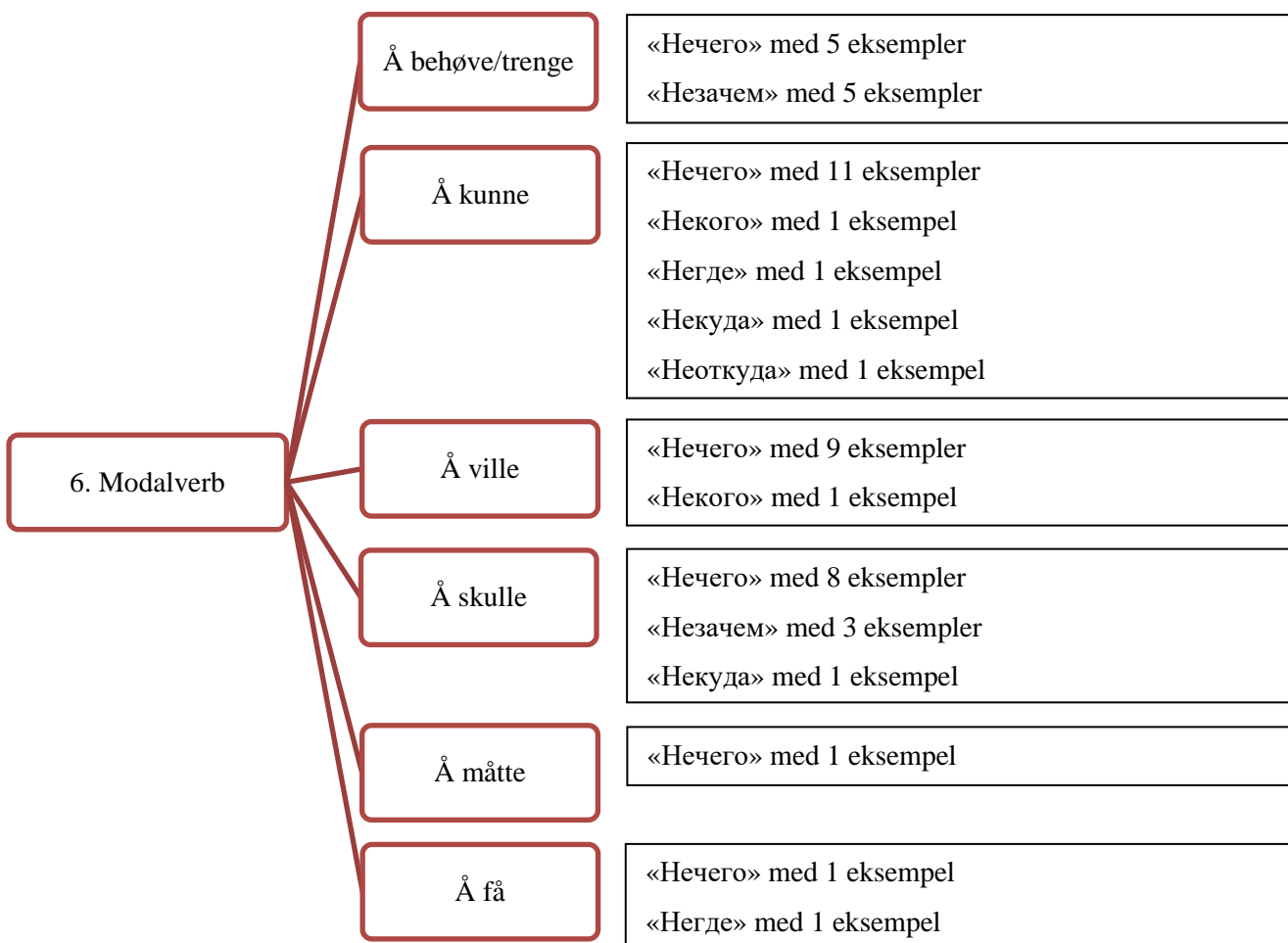
«Språkbrukerens holdning angår sannhetsverdien av innholdet i utsagnet»

Deontisk modalitet:

«Språkbrukerens holdning går på det å få utført eller gjennomført en viss handling»

De viser (s. 583) også til at disse typene modalitet har de to overordnede bestemmelsene «mulighet» og «nødvendighet». Videre sier de (s. 585) at negasjon i setninger med modalverb vil enten gjelde modalverbet eller utfyllinga til modalverbet. Dette er viktig for oss, fordi mange av konstruksjonene vi går igjennom er negerte.

Tredigram 6. Overordnet kategori 6 *Modalverb*

I den første underkategorien brukes modalverbene *å behøve/treng*. Faarlund et al. (1997: 586, 595) sier at disse modalverbene er synonyme og uttrykker epistemisk ‘nødvendighet’. Ved negasjon vil modalverbet *behøve/treng* bli negert, og ikke utfyllinga til modalverbet. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего* og *ничего*.

Eksempel (88) med **ничего**:

- (88) Но тебе больше ничего беспокоиться о моем носе (AL3TR.s2837)
‘Min nese behøver du ikke bry deg om lenger’

Eksempel (89) med **ничего**:

- (89) Мне ничего оставаться у вас (AE1TR.s625)
‘Jeg behøver ikke å være her’

I den andre underkategorien brukes modalverbet *å kunne*. Faarlund et al. (1997: 591) sier dette modalverbet uttrykket ulike former for *mulighet*, men at betydningene varierer både med setningstype og med tempusform. De forklarer (s. 594) at ved negasjon vil modalverbet *kunne* bli negert i utsagn med deontisk mulighet, men også i utsagn med epistemisk mulighet. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего*, *некого*, *нигде*, *некуда* og *неоткуда*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I setning (90) uttrykker *kunne* en deontisk mulighet (Det er ikke mulig/tillatt at jeg tar hensyn til det). I setning (91) uttrykker *kunne* en deontisk oppfordring («Så du kan være helt rolig»).

- (90) Нора: «На это мне ничего обращать внимания» (H11TR.s3148)
‘Nora: «Det kan jeg ikke ta noget hensyn til»’

- (91) Но если за дело берется лучший в мире проказник, (AL2TR.s994)
то беспокоиться ничего
‘Men nå har tilfeldigvis verdens beste skøyerfant tatt seg av saken, så du kan være helt rolig’

I eksempel (92) med **некого** uttrykker *kunne* en epistemisk mulighet:

- (92) Не иначе сплетница Рагнхильд решила (KH2TR.s2801)
мне удружить, больше некому

‘Den umulige Ragnhild hadde vel atter vært ute med sin sladder, det kunde ingen anden være’

I eksempel (93) med **негде** uttrykker *kunne* en epistemisk mulighet:

- (93) Он всегда мог взять их, и местечки были маленькие (LNT4R.s784)
— троим негде стрелять
‘Han kunne ta dem når som helst, og de var ikke store. Tre stykker kunne ikke skyte der’

I eksempel (94) med **некуда** uttrykker *kunne* en epistemisk mulighet:

- (94) От своего таланта деться было некуда, (LU1R.s1666)
он его выталкивал на какую-то особую дорожку
‘Han kunne ikke bli kvitt talentet sitt, det ville hele tiden skyve ham inn på en spesiell vei’

I eksempel (95) med **неоткуда** uttrykker *kunne* en epistemisk mulighet:

- (95) А любовь неоткуда взять, приказать нельзя (LNT4R.s4019)
‘Og kjærligheten kan man ikke bare hente frem, den lyder ingen ordre’

I den tredje underkategorien brukes modalverbet **å ville**. Faarlund et al. (1997: 616) sier modalverbet uttrykker deontisk modalitet i utsagn som uttrykker *vilje* eller *ønske*. De nevner (s. 618) at det er vanskelig å avgjøre om det er modalverbet eller infinitiv som negetes ved negasjon. Modalverbet uttrykker epistemisk modalitet i hypotetiske utsagn. I de russiske setningene finner vi de negative ordene *ничего* og *некого*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I eksempel (96) uttrykker *vil* et deontisk utsagn om *vilje* eller *ønske*. I eksempel (97) uttrykker *ville* et epistemisk, hypotetisk utsagn.

- (96) О костюмах ничего уж и говорить (MB4R.s3387)
‘Klesdrakten vil jeg ikke snakke om engang’
- (97) А если будут разливать молоко, (LNT4R.s6669)
то им ничего будет есть
‘Hvis de sølte med melken, ville de ikke ha noe å spise’

Eksempel (98) viser en setning med **некого**:

- (98) Ларс в отъезде, сердиться некому (KH2TR.s2788)
'Nu var Lars borte og ingen vilde bli forarget ved den vask mere'

I den fjerde underkategorien brukes modalverbet **а skulle**. Faarlund et al. (1997: 604) sier at modalverbet enten uttrykker *nødvendighet* eller *mulighet*, men at betydningene varierer både med setningstype og tempusform. En uttrykning av sterk deontisk *nødvendighet* ligger for eksempel (s. 604) i utsagn med *skal* om et *påbud* eller en *befaling*. I slike setninger fungerer modalverbet som et direktiv med omtrent samme betydning som *må*. I tillegg (s. 604) brukes *skal* i utsagn som gjengir *bestemmelser* eller *planlagte handlinger*. En svakere uttrykning av deontisk *nødvendighet* ligger for eksempel (s. 609) i utsagn med *skulle* om en *oppfordring* eller en *anbefaling*. I slike setninger fungerer modalverbet omtrent synonymt med *bør*. I de russiske setningene finner vi *ничего* og *незачем*.

Eksemplene nedenfor viser setninger med **ничего**. I setning (99) uttrykker *skal* en sterkere deontisk *nødvendighet*. I setning (100) uttrykker *skulle* en svakere deontisk *nødvendighet*.

- (99) Ничего им тут валяться (MB4R.s6172)
'De skal ikke ligge her og slenge'

- (100) Да и денег ему хватает, так что и (AK1R.s4178)
пожаловаться не на что
'Og penger hadde han nok av, så han skulle ikke klage på noe som helst'

I eksempel (101) med **незачем** uttrykker *skal* en sterkere deontisk *nødvendighet*:

- (101) Будь лучше славной и веселой кузиной, (KH2TR.s1720)
тогда и уезжать незачем
'Nei du skal være en munter og kjekk kusine og så skal du ikke reise'

I eksempel (102) med **некуда** uttrykker *skal* en planlagt handling:

- (102) У меня нет никаких дел, мне некуда спешить (KH2TR.s3791)
'Jeg har intet ærend og jeg skal ingen steder hen'

I den femte underkategorien brukes modalverbet *å måtte*. Faarlund et al. (1997: 598) sier at modalverbet uttrykker ulike former for *nødvendighet*, men at også betydningene her varierer både med setningstype og tempusform. De nevner (s. 598) at det kan uttrykke deontisk modalitet i form av noe som en er *pliktig* eller *nødt til* å gjøre, men også som et *påbud*. Ved negasjon av et *påbud* eller *en oppfordring* negeres infinitivfrasen til modalverbet (s. 600). Tempusforskyvning kan føre til bruk av *måtte* istedenfor *må* (s. 603). I eksempel (103) nedenfor med **нечего** uttrykker *måtte* et negert påbud med tempusforskyvning (i betydning: Det er nødvendig at Karlson ikke innbiller seg det):

- (103) Малыш стал уверять его, что на это (AL2TR.s1440)
надеяться нечего
'Lillebror sa bestemt fra at det måtte Karlson bare ikke innbille seg'

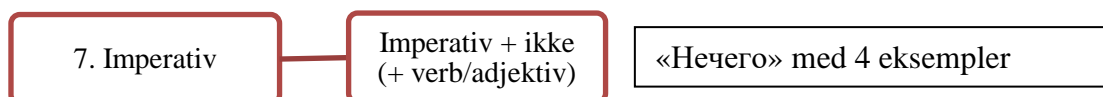
I den sjette underkategorien brukes modalverbet *å få*. Faarlund et al. (1997: 624) sier at modalverbet kan uttrykke deontisk modalitet i form av en *tillatelse*, et *påbud* eller en oppfordring. De forklarer (s. 626) at det også kan uttrykke dynamisk modalitet i enkelte utsagn, hvor hovedverbet uttrykker en fysisk tilstand ved subjektet. Eksempel (104) med **негде** er et eksempel på dette:

- (104) Говоря [...] что развернуться негде молодецкой душе (FD2R.s2687)
'Han klaget over at [...] en djerv sjel ikke fikk utfolde seg der'

4.5.7 Overordnet kategori 7: *Imperativ*

Denne kategorien omfatter konstruksjoner som oversettes med norsk imperativ. De midterste boksene i tredigram 6 er lenket til den venstre boksen, hvor vi setter vi inn den «overordnede kategorien». De midterste boksene er «underkategorier» av den «overordnede kategorien». Boksene til høyre viser de russiske negative ordene som sees i underkategorien.

Tredigram 7. Overordnet kategori 7 *Imperativ*

I underkategorien, *Imperativ + ikke (+ verb/adjektiv)* ser vi at imperativ kan stå for seg selv, eller sammen med et verb eller et adjektiv. Faarlund et al. (1997: 587) sier at bruk av imperativ alltid har deontisk modalitet og retter et direktiv til en mottaker om å handle på en

bestemt måte. Videre sier de (s. 589) at verbet *la* uttrykker en felles oppfordring eller et gjensidig forslag. Setning (105) med **нечего** er et eksempel på dette:

(105) Ну, однако, нечего терять золотое время (IB1R.s172)
'Nåvel, la oss ikke kaste bort vår dyrebare tid

I andre situasjoner brukes også andre verb. Faarlund et al. (1997: 587) nevner ulike språksituasjoner som ordre, anmodning, anbefaling, anvisning, advarsel, forbannelse, bønn og tillatelse. Setning (106) med **нечего** viser et eksempel på imperativ *kom* som en ordre:

(106) Но я уплатила и за радио, и за (AL2TR.s2534)
телевидение, так что проверить вам нечего
'Men jeg har betalt både kringkastings- og fjernsynsavgift, så kom ikke her'

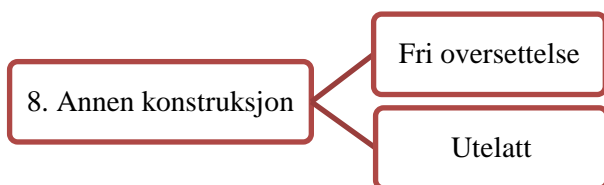
Setning (107) med **нечего** viser et eksempel på imperativ *vær* som en anmodning:

(107) Тебе нечего бояться, Карлсон, (AL3TR.s255)
— сказал он, стараясь его успокоить
'Ikke vær redd, du Karlson," sa han trøstende'

4.5.8 Overordnet kategori 8: *Annen konstruksjon*

Denne kategorien omfatter konstruksjoner hvor oversetteren har tatt seg frihet i tolkningen av setningene, eller hvor den forventede betydningen av den russiske konstruksjonen ikke er med i oversettelsen. De midterste boksene i tredigram 8 er lenket til den venstre boksen, hvor vi setter inn den «overordnede kategorien». De midterste boksene er «underkategorier» av den overordnede kategorien.

Tredigram 8. Overordnet kategori 8 *Annen konstruksjon*

I den første underkategorien, ***Fri oversettelse***, ser vi at oversetteren fritt, eller på en uforventet måte, har oversatt setningene. Eksemplene skiller seg ut, og viser ikke i stor grad et godt mønster på hvordan de kan oversettes. La oss se på et av dem:

- (108) От нечего делать, он забежал с другой стороны (FD2R.s689)
'Uviss som han var, løp han inn fra den andre siden'

I setning (108) oversettes от нечего делать med adjektivet *uviss*. I *Stor russisk ordbok* av Berkov (2003, 2011) er det lagt til betydninger av forskjellige faste, russiske uttrykk med нечего. Her er også konstruksjonen от нечего делать lagt til, med betydningen 'for å slå tida i hjel, av pur kjedsomhet'. Det er viktig å se på hva det er som gjør faste uttrykk vanskelige å oversette. Ifølge Gundersen & Jørgensen (Språkrådets nettside, 2012) må oversettere gjenkjenne faste uttrykk i kildepråket, og kunne finne tilsvarende uttrykk i målpråket. Uten å kjenne til disse kan tolkningene bli uheldige eller bokstavelige uten mening. I delkapittelet 4.1 om allerede kjente ekvivalenter la vi også denne konstruksjonen under kategorien *Annen konstruksjon*. Setningene (109) og (110) nedenfor er eksempler på mer kjente oversettelser med determinativene *noe* og *annet*. Felles for alle setningene med от нечего делать er at uttrykket brukes i leddsetninger.

- (109) И от нечего делать, выучила его читать (AT1R.s440)
'Og da hun ikke hadde noe annet å gjøre, lærte hun ham å lese'

- (110) И от нечего делать, заглянул в маленькую,
неряшливую кухню (BA3R.s3025)
'Og fordi jeg ikke hadde noe å gjøre, tittet jeg inn i det lille, sjuskete kjøkkenet'

I den andre underkategorien, *Utelatt*, ser vi at betydningen av den russiske setningen ikke klart er med i oversettelsen. Mulige grunner til dette kan være at oversetteren syntes dette var overflødig informasjon. Eksempel (111) nedenfor viser dette. Betydningen av ей нечем защищаться 'Hun har ikke noe å forsvare seg med' er ikke direkte med i oversettelsen.

- (111) И ей нечем защищаться от мира,
у нее только и есть что четыре шипа' (AE1TR.s974)
'Den har bare fire torner å forsvare seg mot hele verden med'

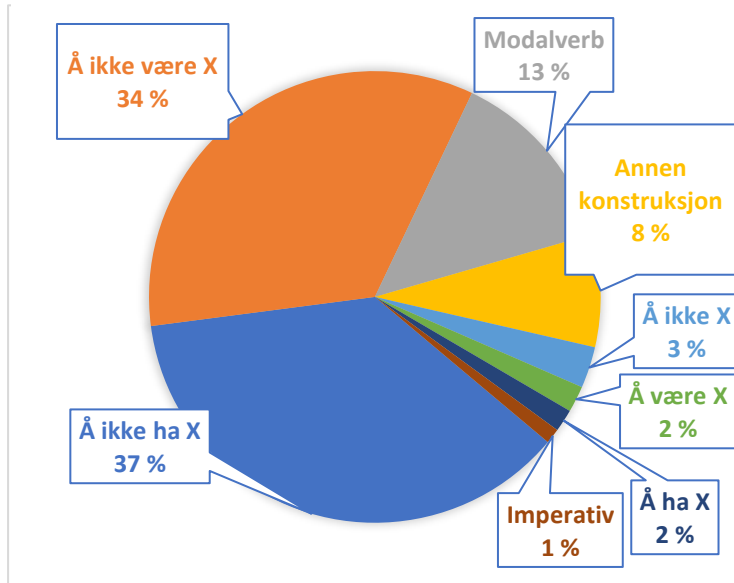
4.5.9 Sammendrag: Åtte overordnede kategorier

Etter å ha delt *alle* konstruksjonene inn i grupper etter fellestrekk, så har vi kommet fram til åtte forskjellige overordnede måter de russiske negative ordene kan oversettes til norsk på. Videre skal vi se på frekvensen. I tabell 3 nedenfor setter vi dem inn i et system med antall eksempler i synkende rekkefølge. Diagram 2 viser et sektordiagram med disse i prosent.

Overordnet kategori	Antall eksempler
Å ikke ha X	137
Å ikke være X	127
Modalverb	50
Annen konstruksjon	30
Å ikke X	11
Å være X	7
Å ha X	6
Imperativ	4
Totalt antall eksempler	372

Tabell 3. Frekvensen av de overordnede kategoriene

Diagram 2. Frekvensen av de overordnede kategoriene

Tallene ovenfor forteller oss at det er to mønstre som er særlig frekvente. Disse er *Å ikke ha X* og *Å ikke være X*, som vi finner i henholdsvis 37% og 34% av alle eksemplene. Bruk av modalverb finner vi i 13% av dem. Dette er også en ganske betydelig andel. Konstruksjoner med finitte verb, *Å ikke X*, brukes i 3% av eksemplene. De to neste måtene, *Å være X* og *Å ha X*, har en lik frekvens på 2%. Imperativ brukes bare i 1% av eksemplene. Konstruksjoner innen *Annen konstruksjon* finner vi i 8%. Dette er ikke en ubetydelig andel, men på grunn av ulikheten i alle konstruksjonene, gir ikke disse et godt mønster på samme måte som de andre overordnede kategoriene. Det viktigste vi kan lære av tallene, er at de tre mest brukte mønstrene dekker hele 84% av eksemplene. Dette betyr at hvis en student behersker disse, vil han eller hun sjelden gjøre feil.

I de neste avsnittene skal vi se om det er noen sammenheng mellom negativt ord og konstruksjon. Vi lager to tabeller, hvor den første tar for seg underkategoriene, mens den andre tar for seg deres overordnede kategoriene. I tabell 4 setter vi de negative ordene inn i et system som viser fordelingen blant underkategoriene. Bokstavene *a-f* betegner disse. Bokstav

a tilsvarer første underkategori i de overordnede kategoriene, mens de neste bokstavene henholdsvis tilsvarer de neste underkategoriene.

Tabell 4. Frekvensen av de negative ordene innen underkategoriene

	Å ikke være X						Å ikke ha X					Å være X			Å ha X		Å ikke X						Modalverb						Imperativ	
	a	b	c	d	e	f	a	b	c	d	e	a	b	c	a	b	a	b	c	d	e	f	a	b	c	d	e	f	a	
Нечего	57	18	7	1	3	5	76	2	2	2		4	1	1		1	2	3	1	1	1		5	11	9	8	1	1		4
Некого	6	3				8	12	3			1													1	1					
Некогда		2	2					19	2	1					1	4			1											
Незачем	2	5					2	3															5			3				
Негде	2		1		1		3			1							1							1				1		
Некуда	2	1	1				7		1			1										1		1		1				
Неоткуда																								1						

I tabell 4 kan vi først og fremst gjøre tre interessante observasjoner. Den første er at de ulike negative ordene brukes nokså forskjellig i de ulike overordnede kategoriene. Den andre observasjonen er forskjellen mellom underkategoriene til de mest frekvente overordnede kategoriene *Å ikke være X* og *Å ikke ha X*. I førstnevnte følger de fleste negative ordene et relativt jevnt mønster og ser ut til å foretrekke de tre første underkategoriene *a-c*. Unntakene er *некого* og *нечего* som i tillegg har mange eksempler innen *f*. I andrenevnte er det totalt sett et mer spredt mønster blant de negative ordene. *Нечего*, og til dels *некого*, har en veldig betydelig andel innen underkategori *a*. *Некогда* har en betydelig andel innen underkategori *b*. Den tredje observasjonen er at spesielt *нечего* og *незачем* foretrekker visse modalverb. Dette er mer imidlertid mer klart for sistnevnte enn førstnevnte. Samlet sett forteller observasjonene at det er en viss sammenheng mellom det negative ordet og underkategorien. Noen negative ord har en tendens til å foretrekke visse underkategorier. Dersom en student er kjent med betydningene av disse, så vil han eller hun ha gode forutsetninger for å kunne oversette riktig.

Nå har vi sett på *underkategoriene*. Videre skal vi se på de *overordnede kategoriene* som en helhet. Om vi vet hvilket negativt ord som er brukt på russisk, kan vi da forutse hvilket mønster vi får på norsk? I tabell 5 setter vi de negative ordene inn i et system med fordelingen av eksemplene innad de overordnede kategoriene.

Tabell 5. Frekvensen av de negative ordene innen de overordnede kategoriene

	Å ikke være X	Å ikke ha X	Å være X	Å ha X	Å ikke X	Modalverb	Imperativ
Нечего	91	82	6	1	8	35	4
Некого	17	16				2	
Некогда	4	22		5	1		
Незачем	7	5				8	
Негде	4	4			1	2	
Некуда	4	8	1		1	2	
Неоткуда						1	

I tabell 5 er det hovedsakelig to interessante observasjoner. Den første er at det for de fleste negative ordene er *Å ikke ha* og *Å ikke være* som er dominerende, mens de øvrige kategoriene har færre eksempler. Den andre observasjonen er at *нечего* dekker hele 61% av eksemplene. Selv om *нечего* er representert i alle kategorier, er de fleste eksemplene i de tre største overordnede kategoriene *Å ikke være*, *Å ikke ha* og *modalverb*. Disse inneholder til sammen 208 av 227 eksempler med *нечего* (≈92%). Dette er betydelige ≈56% av alle eksemplene i tabellen. Den tredje observasjonen er at *некогда* ser ut til å være et unntak, fordi det forekommer mye ofte med «ha» enn med «være». En forklaring på dette kan være at *некогда* ofte blir brukt i uttrykk med konkrete personer involvert. Nedenfor ser vi eksempler. (112) og (113) er begge varianter med «å ha tid» på norsk. I eksempel (114) brukes «å være tid», og denne oversettelsen har en mer generell betydning uten referanse til konkrete personer.

(112) Объясняться мне некогда, и ни к чему не поведет (LNT4R.s5401)

‘Jeg har ikke tid til å gi noen forklaring, og det vil ikke føre til noe’

(113) Мне некогда ждать (KH2TR.s444)

‘Jeg har liten tid’

(114) Рассуждать было некогда (BA2R.s2127)

‘Det var ikke tid til å fundere over det’

Frekvensen av eksemplene for de negative ordene viser at det stort sett ikke finnes en klar sammenheng mellom disse og konstruksjon. Det vil si at vi ikke kan konkludere med at man kan forutse mønster ved å vite hvilket negativt ord som blir brukt. For *некогда* ser det

imidlertid ut til å være en klarere sammenheng mellom negativt ord og norsk mønster siden de fleste eksemplene med некогда har mønsteret *Å ikke ha*.

4.6 Dativ eller ikke i den russiske setningen – en forskjell?

I de forrige delkapitlene har vi hovedsakelig hatt fokus på de negative ordene selv og hva disse oversettes til. I flere av eksemplene fra databasen har de russiske setningene i tillegg et dativledd, altså et logisk subjekt, men det er også omtrent like mange uten dativ. Vi ser eksempler under. I (115) er det en setning med logisk subjekt *мне*, mens i (116) står setningen uten logisk subjekt.

(115) Мне нечего говорить (LNT2R.s3914)
‘Jeg har ingenting å si’

(116) И говорить более было не о чем (MB4R.s872)
‘Det var ikke mer å snakke om’

I dette delkapittelet skal vi finne ut om dativ er noe av betydning for valg av norsk konstruksjon. Vi ser med andre ord nærmere på om det vil være mulig å forutse hvilket mønster vi får på norsk avhengig av om det er dativ eller ikke. For å vurdere dette, lager vi en tabell som viser antall eksempler med eller uten dativ innenfor hver overordnede kategori.

Tabell 6. Antall eksempler med eller uten dativ

	Å ikke være X	Å ikke ha X	Å være X	Å ha X	Å ikke X	Modalverb	Imperativ	Annen konstruksjon
Med dativ	16	92	2	5	3	22	2	8
Uten dativ	111	45	5	1	8	28	2	22

Tallene i tabell 6 viser at det ser ut til å være en viss sammenheng mellom dativ og konstruksjon. Dette gjelder i større grad de to største overordnede kategoriene *Å ikke være X* og *Å ikke ha X*. Førstnevnte har en veldig betydelig andel av eksempler uten dativ i den russiske setningen. For sistnevnte er det omvendt. Samtidig er det viktig å fremheve at halvparten av eksemplene ikke har dativ i den russiske setningen. For den tredje største *modalverb* ser det ikke ut til å være noen klar sammenheng mellom dativ og konstruksjon. Dette gjelder også resten av de overordnede kategoriene. Samlet sett er det spesielt en observasjon som er viktig å undersøke videre. Det ser ut til å være slik at russiske setninger

med et dativ gir «ha» på norsk, men setninger uten dativ helst svarer til «være» på norsk. Nå må vi se på om disse forskjellene kan bero på tilfeldigheter, eller om de er statistisk signifikante, og hvilken effekt signifikansen eventuelt har. Vi sjekker dette ved å foreta en statistisk undersøkelse av tallene. I tabell 6 er det som kjent to overordnede kategorier som skiller seg ut. Vi velger å sammenligne tallene for bare disse.⁴ Resten har færre eksempler, og som nevnt, ser det ikke ut til å være noen klare distinksjoner mellom setninger med og uten dativ. Resultatene i denne undersøkelsen viser at sannsynligheten for at forskjellene i de to største overordnede kategoriene beror på tilfeldigheter, er tilnærmet lik null. Den store effektstørrelsen støtter at forskjellene i tabellen er robuste. Derfor kan vi konkludere med at dativ uten tvil har stor betydning for valget mellom disse to konstruksjonene.

4.7 Sammendrag: hele kapittelet

I dette kapittelet har målet vært å finne ut hvilke norske ekvivalenter de russiske negative pronomenene og adverbene har. For å gjøre dette har vi foretatt en todelt undersøkelse, med vekt på å se etter fellestrekk og mønstre. I første del var målet å finne allerede kjente ekvivalenter. Vi har tatt utgangspunkt i ordbøkene *Stor norsk-russisk ordbok* og *Stor russisk-norsk ordbok* av Berkov (2003, 2011). Ved å undersøke oppslagsresultatene på de russiske negative ordene, kom vi fram til at disse holder seg til seks typer mønstre. I andre del har vi sett på vår egen database. Vi har gjort en trestegs undersøkelse av dataene. I første steg ble alle setningene manuelt gått igjennom for å finne konstruksjoner. I andre steg samlet vi de mest brukte av disse inn i hovedkategorier. Resultatene viste at mønstrene i hovedkategoriene fra vår egen database i stor grad stemmer overens med mønstrene fra Berkovs ordbøker. I tredje steg har vi samlet alle konstruksjonene fra materialet inn i overordnede kategorier. Resultatene viste at selv om det er sju mønstre som forekommer, er to mønstre dominerende: «å ikke være» og «å ikke ha». En tredje kategori, modalverb, er også relativt vanlig, mens de resterende fire er marginale. Valget mellom mønstrene kan ikke forutsies på grunnlag av de negative ordene. Derimot gir dativledd på russisk en god pekepinn. Hvis det er dativ på russisk, er det tendens til å bruke «å ha» på norsk. Hvis det ikke er dativ på russisk, så dominerer «å være» på norsk.

---

⁴ En Pearsons chi-kvadrat-undersøkelse med en Yates' kontinuitetskorreksjon på $X^2 = 78.901$ og $df = 1$ gir p-verdi $< 2.2e-16$. Dette er en veldig høy signifikans. Cramer's V-verdi viser $\approx 0,6$. Dette er en stor effektstørrelse.

5 Bruk av modalverb

I dette kapittelet ser vi nærmere på de norske konstruksjonene med modalverb. Denne typen er relativt vanlig og dekker 13% av alle eksemplene i databasen. Den skiller seg ganske vesentlig fra to andre største kategoriene *å ikke ha* og *å ikke være*, særlig når det gjelder form. I delkapittel 4.5.6 så vi flere eksempler på bruk av forskjellige modalverb. Det viser seg å være to utfordringer med eksemplene. Vi så at de russiske negative ordene ikke bare svarer til ett modalverb, men flere. Dette gjør det vanskelig å finne ut *hvilket* modalverb som skal brukes. I tillegg er det en utfordring å vite *hvorfor* modalverb skal brukes. Vi vet allerede fra tabell 6 at det ikke ser ut til å være noen klar sammenheng mellom dativ og konstruksjon for modalverb.

I delkapittel 4.5.1 var vi inne på at setninger med negativt pronomen *ничего* ser ut til å få forskjellige betydninger dersom de russiske verbene i setningene er transitive med et objekt, eller når de russiske verbene er intransitive. Betydningene er relativt mange og inkluderer blant annet *å ikke være nødvendig/mulig/vits/grunn* og *å ikke ha hensikt/grunn*. Eksemplene med modalverb i kapittel 3.5.6 var knyttet til epistemisk og deontisk modalitet. Faarlund et al. (1997: 583) beskriver som nevnt betydningene til disse som «mulighet» og «nødvendighet». Det ser altså ut til at noen av de forskjellige betydningene av *ничего* passer godt overens med betydningene til de norske modalverbene. I dette kapittelet skal vi ta utgangspunkt i *ничего*, fordi at dette er det eneste ordet der vi har nok eksempler til å gjennomføre en analyse.

For å finne ut *hvorfor* modalverb brukes må vi se på hva eksemplene har til felles. Et eksempel på dette er når ordene *vits*, *nødvendig* og *grunn* brukes i konstruksjonene *Å ikke ha* og *Å ikke være*. Da blir betydningen lik setninger med *å behøve/treng*. Nedenfor ser vi eksempler. I (117) brukes intransitivt verb *гадать*, mens i (118) brukes det transitive verbet *дразнить* med objekt *меня*. Mulige varianter står under setningene.⁵

- (117) В Королевский парк я тоже лететь не собирался, (AL3TR.s129)
так что гадать тебе больше ничего
'Jeg hadde ikke tenkt meg til Slottsparken heller, så det behøver du ikke gjette på'

---

⁵ Mulige varianter i dette kapittelet er oversatt med utgangspunkt i mønstre fra databasen.

Å ikke ha grunn: Jeg hadde ikke tenkt meg til slottsparken heller, så det har du ikke grunn til å gjette på

Å ikke være grunn/: Jeg hadde ikke tenkt meg til slottsparken heller, så det er nødvendig/vits ikke grunn/nødvendig/vits for deg å gjette på det

(118) Вы же знали, что я мечтал о живой собаке! (AL1TR.s2343)

И нечего было меня дразнить

‘Dere visste jo godt at det var en levende hund jeg ville ha, og da behøvde dere ikke å erte meg’

Å ikke ha grunn: Dere visste jo godt at det var en levende hund jeg ville ha, og da hadde dere ikke grunn til å erte meg

Å ikke være grunn/: Dere visste jo godt at det var en levende hund jeg ville ha, og da nødvendig/vits var det ikke grunn/nødvendig/vits for dere å erte meg

Det er også andre grunner til hvorfor norske modalverb brukes. Eksemplene nedenfor illustrerer dette. I (119) ser vi et eksempel på en leddsetning med что, i (120) et eksempel på konjunktiv бы, og i (121) fremtidsform av быть будет. Felles for бы og будет er at begge uttrykker betydninger som svarer til det norske modalverbet *ville*.

(119) Нечего говорить, что [...] (AB2R.s41)

‘Det skulle være overflødig å si at [...]’

(120) Дальше нечего было бы рассказывать (LNT2R.s1630)

‘Skulle vi reist lenger, ville jeg ikke hatt noe å fortelle’

(121) продавать самое святое и высокое (LNT4R.s4397)

надо как можно дороже, потому что потом торговать будет уже нечем

‘Det helligste og mest dyrebare måtte man selge til høyest mulig pris, for ellers ville man snart ikke ha noe igjen å omsette’

De grunnene som er nevnt i eksemplene ovenfor er forståelige grunner til *hvorfor* modalverb blir brukt. Både будет og бы tilsvarer som kjent det norske modalverbet *å ville*. For transitivitet er det imidlertid mer uoversiktlig. Derfor blir fokuset på transitivitet videre i analysen. Vi vet at нечего kan få forskjellige betydninger i setninger der russiske verb er

intransitive eller transitive med et objekt. Det ser ut til at dette ikke bare gjelder objekt, men også andre tillegg. I eksempel (122) ser vi et eksempel på dette:

- (122) Прежде всего, на кухне мальчику делать нечего (AL2TR.s784)
 ‘Forresten vil jeg ikke ha unger på kjøkkenet’

Man kunne forventet en slik oversettelse:

‘Først og fremst har ikke gutten noe å gjøre på kjøkkenet’

Denne oversettelsen har en tvetydig betydning. Den kan bety at gutten ikke har noe å gjøre (Eller: å holde på med) på kjøkkenet, men kan også bety at gutten ikke *skal* eller *behøver* å være på kjøkkenet. Sistnevnte betydning kan tyde på at et preposisjonstillegg (i dette tilfellet на кухне ‘på kjøkkenet’) kan gi modalbetydning.

Datamaterialet har tre mulige konstruksjoner som er potensielle grunner for *hvorfor* modalverb blir brukt i oversettelsene. De to første er setninger med intransitive verb med eller uten tillegg. Den siste er setninger med transitive verb med tillegg. Hypotesen min er at det er ingen setninger med transitivt verb uten tillegg som svarer til modalverb. I slike tilfeller forventer jeg å ikke være/ha:

- (123) Мне нечего говорить (AS1R.s157)
 ‘Jeg har ingenting å si’

- (124) Ну ничего , нечего делать (FD2R.s2013)
 ‘Nå, det gjorde ingenting, det var ingenting å gjøre ved det’

Nedenfor ser vi en tabell som viser fordelingen blant modalverb og transitivitet

Tabell 7. Fordelingen blant modalverbene (transitivitet)

	Intransitivt verb		Transitivt verb	
	uten tillegg	med tillegg	uten tillegg	med tillegg
Нечего	9	4	2	13

Med forbehold om at tabell 7 viser små tall, så ser det ut til at modalverb har en tendens til å brukes oftest når det er transitivt verb med tillegg i den russiske setningen. Intransitive verb uten tillegg er også relativt vanlig. De er litt uvanligere med tillegg. Det er to eksempler som

braker modalverb når det er transitivt verb uten tillegg. Siden dette utfordrer hypotesen, skal jeg diskutere disse:

- (125) Делать было нечего, — сказал Карлсон (AL2TR.s223)
'Ja, hva skulle jeg gjøre, sa Karlson'

I (125) brukes modalverb å *skulle*. Det ser ut til at den russiske setningen er oversatt relativt fritt. Oversettelsen minner om første del av uttrykket *Что же было делать, когда делать было нечего* 'Hva skulle man gjøre, når det ikke var noe å gjøre'.

- (126) Мне больше нечего сказать, — ответила фру (KH2TR.s2682)
'Jeg kan ikke si mere, svarte fruen'

I (126) brukes modalverb å *kunne*. En alternativ oversettelse:

'Jeg har ikke mer å si, svarte fruen'

Denne oversettelsen viser til at *det ikke er noe å si*, men man får ikke vite om det er en konkret grunn til hvorfor personen ikke har mer å si. Eksempel (126) viser imidlertid at konteksten kan spille en rolle. Her handler det om at personen ikke har mer å si på grunn av *mulighet*. Det er ingenting i den russiske setningen som tilsier at modaliteten er begrenset til mulighet. Det kan også gjelde for eksempel *vilje*, *ønske* eller *nødvendighet*.

De to eksemplene (125-126) tyder på at modalverb forekommer oftere enn forventet i de norske ekvivalenter. Det ser ut til at dette kan gjelde når man oversetter russiske transitive verb uten tillegg. Disse eksemplene ser imidlertid ut som unntak.

Selv om setninger av de typene vi har sett på ovenfor, ser ut til i mange tilfeller å svare til norske setninger med modalverb, gir diskusjonen over ikke noe svar på *hvilket* modalverb. Er det mulig å forutse hvilket modalverb som skal brukes? Nedenfor ser vi en oppsummering av de forskjellige betydningene de ulike konstruksjonene med transitivitet kan uttrykke. Vi deler dem inn i kategorier fra 1-4.

Kategori 1: (Dativ +) *ничего* + **transitivt verb UTEN tillegg** uttrykker en uklar modalbetydning. Det kan være uttrykk for deontisk nødvendighet (å skulle) eller epistemisk mulighet (å kunne), som vi ser i henholdsvis (127) og (128).

- (127) Делать было нечего, — сказал Карлсон (AL2TR.s223)
'Ja, hva skulle jeg gjøre, sa Karlson'

- (128) Мне больше нечего сказать, — ответила фру (KH2TR.s2682)
'Jeg kan ikke si mere, svarte fruen'

Kategori 2: (Dativ +) нечего + transitivt verb MED tillegg varierer i betydning. Ofte får modalbetydning med et objekt (substantiv/pronomen) som tillegg. Noen eksempler viser at preposisjonstillegg også får modalbetydning. Det kan gis uttrykk for deontisk vilje (å ville) eller epistemisk nødvendighet (å behøve/treng), som vi ser i henholdsvis (129) og (130).

- (129) О костюмах нечего уж и говорить (MB4R.s3387)
'Klesdrakten vil jeg ikke snakke om engang'

- (130) И нечего было меня дразнить (AL1TR.s2343)
'Og da behøvde dere ikke å erte meg'

Kategori 3: (Dativ +) нечего + intransitivt verb UTEN tillegg uttrykker deontisk nødvendighet (å skulle), deontisk oppfordring (å kunne) eller en epistemisk nødvendighet (å behøve/treng).

- (131) Нечего им тут валяться (MB4R.s6172)
'De skal ikke ligge her og slenge'

(132)

- (133) Но если за дело берется лучший в мире проказник, (AL2TR.s994)
то беспокоиться нечего
'Men nå har tilfeldigvis verdens beste skøyerfant tatt seg av saken, så du kan være helt rolig'

Kategori 4: (Dativ) нечего + intransitivt verb MED tillegg uttrykker en epistemisk nødvendighet (å behøve/treng) eller deontisk nødvendighet (å måtte)

- (134) Но тебе больше нечего беспокоиться о моем носе (AL3TR.s2837)
'Min nese behøver du ikke bry deg om lenger'

- (135) Малыш стал уверять его, что на это надеяться нечего (AL2TR.s1440)
'Lillebror sa bestemt fra at det måtte Karlson bare ikke innbille seg'

For å finne ut om det er mulig å forutse *hvilket* modalverb som skal brukes, så er det nødvendig å se sammenhengen i de *russiske* setningene. Jeg har gått igjennom datamaterialet og funnet hovedsakelig to betydninger som går igjen for kategori 2-4: *нечего* med lignende betydning av *незачем* eller *не надо*, og *нечего* med lignende betydning av *нет ничего* 'ingenting'. Eksemplene (133), (134) og (135) viser *нечего* som *незачем* og til sist *не надо*. Noen av eksemplene er gode illustrasjonseksempler, så de gjentas flere ganger.

(136) Да нечего на меня так смотреть (MB4R.s1850)

'Det er ingen grunn til å glane sånn på meg'

(137) Нечего им тут валяться (MB4R.s6172)

'De skal ikke ligge her og slenge'

(138) Малыш стал уверять его, что на это надеяться нечего (AL2TR.s1440)

'Lillebror sa bestemt fra at det måtte Karlson bare ikke innbille seg'

5.1 Konklusjon: bruk av modalverb

Med utgangspunkt i betydningene, *незачем* og *не надо*, har jeg prøvd å samle betydningene i en tabell. Det viser seg å være utfordrende å tolke alle eksemplene. Noen virker å være tvetydige med betydning av både *незачем* og *нет ничего*. Derfor, uten å konkludere med at det er mulig å forutse hvilket modalverb som skal brukes, så står tabellen nedenfor som et forslag. Kategori 2-4 kan muligens være gode indikatorer for å bruke norsk modalverb.

Tabell 8. Нечего som незачем eller не надо

	Intransitivt verb		Transitivt verb	
	uten tillegg	med tillegg	uten tillegg	med tillegg
Å behøve/treng	15	10		35
Å skulle	2		1	1
Å kunne	2	2	1	2
Å ville	1			3
Å ikke ha/være	20	7	99	25
Totalt	50	19	101	65

For transitive verb uten tillegg vises derimot bare til de originale oversettelsene. Tallene tyder på at det er noe sannhet i hypotesen om at russiske setninger med transitive verb uten tillegg, ikke svarer til modalverb på norsk. Av totalt 101 eksempler er *å skulle* og *å kunne* de eneste unntakene.

6 Russisk aspekt

I dette kapittelet skal vi se på russisk aspekt i de russiske negative eksistensielle konstruksjonene. Formålet er å se etter hvilke aspekt som brukes mest.. Først ser vi på fordelingen av de imperfektive og perfektive verbene i infinitiv. Vi lager en grammatisk profil.

6.1 Grammatisk profil: negative pronomener og adverb

De russiske negative ordene forekommer sammen med både imperfektive og perfektive verb. Eksemplene under illustrerer dette. I (116) brukes *негде* med imperfektivt verb, mens i (117) brukes perfektivt verb.

(1) Может быть, ему негде жить? (AL1TR.s1965)

‘Kanskje den ikke har noe sted å bo?’

(2) В доме негде было повернуться^{PF} (LU1R.s3153)

‘Det var så man ikke kunne snu seg i huset’

I første del av analysen ser vi på fordelingen mellom de ulike aspektene. Vi undersøker om det er en sammenheng mellom negative ord og aspekt. Hvis man vet hvilket ord som blir brukt, kan man da lettere velge aspekt? I tabell 7 setter vi inn ordene i et system og lager en grammatisk profil for aspektparene imperfektive verb og perfektive verb.

Tabell 9. Grammatisk profil over aspektpar

Negative ord	Imperfektive verb	Perfektive verb
Нечего	217	31
Некого	19	19
Некогда	31	2
Незачем	20	0
Некуда	11	6
Негде	7	6
Negative pronomener totalt	236	50
Negative adverb totalt	69	14

Tabell 8 viser, som kjent, at en stor del av datamaterialet består av setninger med нечего, som dekker hele 248 av totalt 369 eksempler (67%). Derfor kan vi med størst sikkerhet omtale нечего. Dette ordet har imperfektivt verb i betydelige 217 av 248 eksempler (87,5%). Med forbehold om mange færre eksempler, så ser bildet nokså forskjellig ut for некого, sammenlignet med нечего. For førstnevnte ser det ut til å være en sidestilt (50% av eksemplene) bruk av imperfektive verb og perfektive verb. Dette tyder på at pronomene ikke utelukkende foretrekker å stå sammen med imperfektivt verb. For adverb inkluderer ikke datamaterialet nok eksempler til å konkludere noe fast. Basert på de tallene vi har, så er det tegn til et relativt delt bilde mellom dem. Некогда og незначем foretrekker imperfektivt verb, mens некуда og негде har en mer variert bruk. De totale mengdene negative pronomene og adverbene ser begge ut til å ha imperfektivt verb nærmere fire ganger mer enn perfektivt verb. Som nevnt, pronomene og adverbene er ikke helt sammenlignbare på grunn av skjev fordeling av eksempler. Begge viser imidlertid tendenser til at imperfektivt verb er vanligst. Samtidig ser det altså ut til å kunne være en sammenheng mellom noen enkelte negative ord og aspekt. Dette skal vi se nærmere på i andre del av kapittelet.

Først ser vi raskt over fordelingen mellom imperfektive verb og perfektive verb med eller uten было. Vi undersøker om tid har noe å si for hvilket aspekt som brukes. Det vil altså si om de står i presens eller preteritum. Om vi vet hvilken tid som er brukt i setningene, kan vi da forutse valg av aspekt? I datamaterialet vårt er det for få eksempler til å vurdere будет (fremtid). I tabell 8 på neste side setter vi inn fordelingen mellom de imperfektive og perfektive verbene med og uten было.

Tabell 10. Imperfektive verb og perfekte verb (med og uten было)

	Uten было		Med было	
	Imperfektive verb	Perfektive verb	Imperfektive verb	Perfektive verb
Нечего	166	14	52	16
Некого	12	15	7	4
Некогда	18	1	13	1
Незачем	17	0	3	0
Некуда	9	2	2	4
Негде	6	3	1	3
Negative pronomener totalt	177	30	59	20
Negative adverb totalt	50	6	6	8

Tallene i tabell 8 tyder på at det ikke er store forskjeller mellom uten было og med было. For нечего uten было brukes imperfektivt verb nærmest 12 ganger mer enn perfektivt.

Forskjellen for нечего med было er ikke like stor, men fortsatt ganske betydelig med 3 ganger mer imperfektivt verb. For некого uten было er det mer tegn til likhet mellom imperfektive og perfekte verb. Dette ser vi også for некого med было, men dette er veldig små tall. Некогда ser ut til å foretrekke imperfektivt verb både med og uten было. Dette gjelder også незачем og некуда uten было. Det er ikke mye vi kan konkludere med, fordi vi har veldig små tall. Det er imidlertid en litt klar tendens til at нечего, некогда og незачем foretrekker imperfektive verb uansett tid.

7 Konklusjoner

I denne oppgaven har jeg analysert negative eksistensielle konstruksjoner (f.eks. нечего говорить). Jeg har gjort en korpuslingvistisk undersøkelse for å finne svar på disse to problemstillingene:

1. Hvilke norske ekvivalenter svarer til de russiske konstruksjonene?
2. Hva brukes mest av imperfektivt verb eller perfektivt verb?

I kapittel 4 har jeg jobbet med den første problemstillingen. Kapittelet består av en todelt analyse med fokus på å finne konstruksjoner med noe til felles. I første del samlet jeg konstruksjoner fra Berkovs ordbøker (2003, 2011) for å se hva de allerede kjente ekvivalentene var. Ved å undersøke oppslagsresultatene på de russiske negative ordene (f.eks. некуда) kom jeg fram til at disse holder seg til seks typer mønstre. I andre del tok jeg utgangspunkt i RuN-korpuset, et parallelkorpus med en samling oversatte tekster, for å samle flere konstruksjoner. Denne delen delte jeg i tre steg. Jeg har sett på følgende spørsmål:

Hvilke norske konstruksjoner finnes?

Å ikke være X

Å ikke ha X

Å være X

Å ha X

Å ikke X

Modalverb

Imperativ

Annen konstruksjon

Ovenfor er en liste over de aktuelle mønstrene. I første steg ble alle setningene i databasen gjennomgått manuelt. I andre steg samlet vi de mest brukte av disse inn i hovedkategorier. Resultatene viste at mønstrene i hovedkategoriene fra min egen database i stor grad stemmer overens med de seks mønstrene fra Berkovs ordbøker. I tredje steg samlet jeg alle konstruksjonene fra datamaterialet mitt inn i større kategorier. Resultatene viste at selv om det er hele åtte mønstre som forekommer, er to mønstre dominerende: «å ikke være» og «å ikke ha». Hvis en student behersker disse, så vil han eller hun ha et godt utgangspunkt for å kunne oversette disse konstruksjonene.

Er det en sammenheng mellom russisk negativt ord og norsk konstruksjon?

Jeg har ikke funnet noe som tilsier at det er sammenheng mellom de negative ordene og norsk konstruksjon. Derimot gir dativledd i setningene på russisk en god pekepinn. Hvis det er dativ på russisk, er det tendens til å bruke «å ha» på norsk. Hvis det ikke er dativ, så dominerer «å være» på norsk. D

I kapittel 5 har jeg forsøkt å redegjøre for *hvorfor* modalverb brukes og for *hvilket* modalverb som skal brukes i de norske konstruksjonene. Jeg har prøvd å vist en sammenheng mellom transitivitet og modalverb. Hypotesen min var som følger:

Russiske setninger med transitive verb uten tillegg svarer ikke til norsk modalverb.

Resultatene har vist en tendens til at denne hypotesen ikke er helt avkreftet. Det ser også ut til mange betydninger av *ничего* svarer til *незачем* og *не надо*. Disse betydningene har en tendens til å ofte svare til norske modalverb. Jeg har ikke klart å vise en konkret sammenheng mellom dette transitivitet. Jeg lar det derfor stå som et forslag.

I kapittel 6 har jeg jobbet med den andre problemstillingen. Jeg laget en grammatisk profil over aspektparene imperfektive verb og perfektive verb. Den grammatiske profilen har vist at *ничего* klart foretrekker imperfektivt verb. For de fleste negative ordene har det imidlertid ikke vært store nok tall til å konkludere med noe.

For videre forskning ville det naturligvis vært interessant å se nærmere på om transitivitet er en faktor for hvilken betydning *ничего* får. Det kunne også ha vært av interesse å se på flere faktorer som spiller inn i valget av aspekt.

Referanseliste

BØKER OG ARTIKLER

- Divyak, D. (2009). *Mapping between Domains. The Aspect-Modality Interaction in Russian* (выбор аспекта в русских модальных конструкциях) | *Russian Linguistics* 33 (s. 249-269). Springer. <https://doi.org/10.1007/s11185-009-9045-8>
- Padučeva, E. (2008). *Russian modals možet 'can' and dolžen 'must' selecting the imperfective in negative contexts* | W. Abraham & E. Leiss (Eds.), *Modality-aspect interfaces. Implications and typological solutions* (Typological Studies in Language, 79) (s. 197–214). Amsterdam, Philadelphia.
- Janda, Laura A. & Lyashevskaya, Olga (2011). *Grammatical profiles and the interaction of the lexicon with aspect, tense, and mood in Russian* | *Cognitive Linguistics* 22-4, 2011, s. 719-763.
- Berkov, V. (2003). *Stor norsk-russisk ordbok* (1. utgave) | S. Kottum & H. Haraldsson (Red.). Kunnskapsforlaget.
- Berkov, V. (2011). *Stor russisk-norsk ordbok*. (3. utgave) | S. S. Lunden & T. Mathiassen (Red.). Kunnskapsforlaget.
- Berkov, V. P., Haraldsson, H., Kottum, S., Glad, A. B., Grønn, A. & Kharina, A. (2022). *Stor russisk ordbok* (Digital utgave, Ordnett) | S. S. Lunden, T. Mathiassen, D. Sjabakajeva- Haraldsson, I. Lunde, T. Nordenstam, A. A. Senje & I. Urusova (Red.). ISBN: 978-82-573-1221-3. 1605 s. Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Faarlund, J. T., Lie, S. & Vannebo, K. J. (1997). *Norsk referansegrammatikk* (2. utgave) ISBN: 9788200225690. Universitetsforlaget.
- Nesset, T. & A. Janda, L. (2014). *Korpuslingvisten i klasserommet: lingvistiske profiler i fremtidens språkundervisning*. Vol. 8. Nr. 2. Art. 5. Acta Didactica, Norge.
- Nesset, T. & Makarova, A. (2016): *Ikke bare-bare. En liten bok om å oversette til russisk*. Oslo: Novus Forlag

Mathiassen, T. (1996). *Russisk grammatikk. Revidert utgave*. Oslo: Universitetsforlaget

NETTSIDER

Riksmålsforbundet (15.08.2017). *Kapittel 8 Pronomener*. Hentet fra:

<https://www.riksmalsforbundet.no/grammatikk/kapittel-8-pronomener/8/>

Gundersen, B. T. & Jørgensen A. M. (2012). *Oversettelse av faste uttrykk*. Hentet fra:

sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/spraaknytt-2012/Spraaknytt-12012/Oversettelse-av-faste-uttrykk/

NAOB = *Det Norske Akademis ordbok*. Oslo: Det Norske Akademi for Språk og litteratur.

<https://naob.no> (Lest: mars 2024)

Bjørnnes, A. K., Gjevjon, E. R. (2019): *Kvalitet i kvantitativ metode – et innblikk*. Hentet fra:

<https://sykepleien.no/forskning/2019/09/kvalitet-i-kvantitativ-metode-et-innblikk>

Kaiser, M. (2015): *Kvantitativ metode*. Hentet fra:

<https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/metoder/kvantitativ-metode/>

Abelsen, B. (-): *Fra idé til prosjekt 3: Kvantitative forskningsmetoder/studier. Fra idé til prosjekt 4: Kvalitative forskningsmetoder/studier*. NSDM. Hentet fra:

<https://www.legeforeningen.no/contentassets/8b9a5ade26c3497294f6b0fc13d4c807/kvalitative-og-kvantitative-forskningsmetoder-birgit-abelsen.pdf>

